

Η Αριστερά Μπροστά στην Εξουσία

Νώντας Σκυφτούλης

Υπερβολή υποδηλώνει ο τίτλος αλλά συνηθίζεται για γεγονότα, που συμβαίνουν σπανίως ή δεν πρόκειται να συμβούν. Η υπερβολή είναι στον όρο εξουσία. Η Αριστερά βρίσκεται με βάσιμες ελπίδες στα πρόθυρα να κερδίσει την πλειοψηφία στις εκλογές και να σχηματίσει κυβέρνηση και όχι να πάρει ή να κατακτήσει την εξουσία. Κυβέρνηση και εξουσία είναι διαφορετικά πράγματα. Η κυβέρνηση είναι μια στιγμή της εξουσίας και η απόσταση μεταξύ των δύο δομών (κυβέρνησης, εξουσίας) από άποψη ισχύος πολιτικής, πολιτισμικής και κοινωνικής, είναι τεράστια. Αλλά και από άποψη «νομιμότητας» διαφοροποιούνται οι νομιμοποιητικοί παράγοντες. Άλλες κοινωνικές δυνάμεις, άλλα υποκείμενα και άλλα φαντασιακά νοήματα νομιμοποιούν μια εξουσία και άλλα την κυβέρνηση, η οποία πληρούται «νομικά» στον κοινοβουλευτισμό με έναν «λαό», ο οποίος είναι ήδη μια θεσμισμένη κατηγορία στα πλαίσια της υπάρχουσας εγκαθίδρυσης. Φυσικά, η κυβέρνηση διαχειρίζεται την εξουσία αλλά η εξουσία έχει ήδη εγκαθιδρυθεί και η διαχείρισή της απαιτεί αντίστοιχους πολιτικούς τρόπους, ρόλους, κανόνες. Η ίδια σχέση μεταξύ κυβέρνησης και εξουσίας ισχύει και στην περίπτωση που η κυβέρνηση ακολουθεί μια εξουσία, η οποία έχει κατακτηθεί, και λειτουργεί είτε σαν «κερασάκι στην τούρτα» είτε σαν πραγματική διαχειριστική δομή, σε πλήρη αντιστοιχία με την εξουσία.

Θα διερωτηθεί κανείς, και δικαίως, η περίπτωση της αριστεράς δεν έχει έναν αριθμό αφαιρέσεων να ενσταλάξει σε μια κυβερνητική προσπάθεια, έτσι ώστε να δοθεί ένας αριστερός τόνος και στην εξουσία; Αν δεν διαθέτει και η αριστερά καμιά αφαίρεση, τότε τι Αριστερά είναι; Μήπως επειδή έχουν αφυδατωθεί οι αφαιρέσεις λόγω των διαψεύσεων που υπέστησαν ή μήπως επειδή δεν υπάρχουν αφαιρέσεις στην αγορά; Λοιπόν και τα δύο συμβαίνουν. Και η αφυδάτωση ισχύει και στην

μετανεωτερική εποχή έχουμε εισέλθει, όπου η ιδεολογική πολιτική δεν θα μπορεί να καλύπτει τα πολιτικά ελλείμματα της εμπειρίας. Αυτό σημαίνει ότι οι αφαιρέσεις έχουν αντικατασταθεί από τα αισθητά σχέδια, τα οποία έχουν αναχθεί σε σημαντικά πολιτικά εργαλεία και ίσως μοναδικά. Όπως ακριβώς συνέβη, ας πούμε, μετά τον μεσαίωνα, όπου, αντιστοίχως, το θεοκρατικό φαντασιακό αντικατέστησαν οι μοντέρνες αφαιρέσεις.

Η αριστερά λοιπόν ή θα έχει σχέδιο ή θα προσφεύγει στις ανέξοδες αφαιρέσεις του παρελθόντος, είτε για να καλύψει τρέχοντα πολιτικά ελλείμματα είτε προς τέρψη του μικρού αριστερού ακροατηρίου. Υπάρχει όμως και μια μικρή περίπτωση όπου η αριστερά δεν χρειάζεται να κάνει τίποτα, προκειμένου να δικαιωθεί. Στην περίπτωση μιας άγαρμης και «αδέξιας» αντίδρασης της δεξιάς, που στην Ελληνική της εκδοχή συνηθίζονται οι πανικόβλητες πολιτικές ανωμαλίες. Αυτό θα το ευχόμασταν και εμείς για άλλους λόγους. Δεν μιλάμε για αντιδράσεις τύπου Χιλή 1973, που θα επανανομιμοποιούσε ακόμα και ένα καλό αντάρτικο, αλλά για ελαφρότερες καταστάσεις, που θα νομιμοποιούσαν τον Σύριζα ως ηγεμονικό κοινοβουλευτικό δημοκρατικό κόμμα.

Η Αριστερά στην κυβέρνηση ή στην εξουσία δεν είναι ούτε πρωτάρα ούτε αθώα. Η ιστορία φέρθηκε στην Αριστερά με γαλαντομία, επιτρέποντας της να εφαρμόσει το σύνολο των αφαιρέσεων όλων των τάσεων – και όταν λέμε όλων εννοούμε όλων. Εδάφη σε όλες τις ηπείρους, εξουσία με όλους τους τρόπους, με αποτέλεσμα ο κάθε άνθρωπος στον συγκεκριμένο πλανήτη μπορεί να έχει άποψη και μάλιστα εμπειρική για την αριστερά. Άρα η αριστερά στην εξουσία ή στην κυβέρνηση ή στην αντιπολίτευση υπήρξε και μάλιστα για πολλά χρόνια. Σκοπός μας δεν είναι να μιλήσουμε για την ιδεολογική αριστερά. Αλλά για την σημερινή αριστερά, όπου το σύνολο των ιδεολογικών της αφαιρέσεων δεν είναι ικανές να την βοηθήσουν στην εξασφάλιση γοήτρου ή πολιτικής ισχύος.

Όπως και να έχουν τα πράγματα, στην Αριστερά «έμειναν» κάποιες αφαιρέσεις του παρελθόντος και ενσωματώθηκαν στην εμπειρία της

και αποτελούν έκτοτε πολιτικές επιλογές και θέσεις της Αριστεράς, την οποία και προσδιορίζουν. Είναι με άλλα λόγια κάποιοι βασικοί άξονες που χαρακτηρίζονται ως αριστεροί και με αυτούς πορεύεται η Αριστερά σε όλο το έδαφος του πλανήτη, βεβαίως και στην Ελλάδα. Η γνώμη μας εδώ είναι ότι αυτοί οι άξονες δεν είναι αριστεροί από μόνοι τους αλλά, αφού η Αριστερά τους θεωρεί ως τέτοιους, ως περισσέψει η γνώμη μας. Αναφέρουμε λοιπόν μερικούς πυρηνικούς άξονες που βρίσκονται στο DNA της Αριστεράς είτε είναι στην Εξουσία είτε είναι στην Κυβέρνηση είτε είναι ιδεολογική είτε είναι υλιστική.

Πρώτον: Ο Κρατισμός. Απέναντι στην Ιδιωτικοποίηση, που είναι βασικό πρόταγμα του οικονομικού φιλελευθερισμού, η απάντηση της Αριστεράς είναι η Κρατικοποίηση. Το γιατί η Κρατικοποίηση είναι Αριστερό πρόταγμα έχει να κάνει με ιστορικούς λόγους, που ανάγονται στην προσπάθεια εφαρμογής του ΥΠΑΡΚΤΟΥ περισσότερο και λιγότερο στις θεωρήσεις του μακρινού συγγενή Κάρλ Μαρξ. Στην περίπτωση της Ελλάδας θα κινδύνευε σοβαρά ο παλιός Κ Καραμανλής και φυσικά ο Α Παπανδρέου να χαρακτηριστούν ακροαριστεροί με βάση το κριτήριο της Κρατικοποίησης. Το ΝΕΡΟ, η ΕΝΕΡΓΕΙΑ, οι «επενδύσεις», το ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, στο Κράτος. Αυτή είναι τελικά η Αριστερή θέση παρά το γεγονός ότι έχει ήδη αναδυθεί ο διαφωτισμός του ΔΗΜΟΣΙΟΥ, του ΚΟΙΝΟΥ ΑΓΑΘΟΥ, που σκόπιμα συγχέεται με το ΚΡΑΤΙΚΟ.

Δεύτερον: Η Ανάπτυξη. Ε, αυτό για την Αριστερά είναι βασικός άξονας πάνω στην κίνηση των ιστορικών νόμων, όπου οι παραγωγικές δυνάμεις θα ανατρέψουν τις υπάρχουσες παραγωγικές σχέσεις. Ένα φανταστικό κατευθείαν από τον Μαρξ. Και η Ελληνική Αριστερά έχει ταλανιστεί γύρω από το διερώτημα της ανάπτυξης ανά καιρούς, αφού αποτελεί και για τη Δεξιά κυρίαρχο πρόταγμα. Αριστερός η Δεξιός εκσυγχρονισμός, Αριστερά η Δεξιά ανάπτυξη, Ανάπτυξη για ποιόν; Αυτά και άλλα παρεμφερή διλλήματα – ερωτήματα κοσμούσαν για χρόνια τον αριστερό λόγο. Ο καπιταλισμός, παρά τα ερωτήματα της Αριστεράς, έφτασε σε ένα σημείο την ανάπτυξη, όπου ο πλανήτης φάνηκε πεπερασμένος, για

να συνεχίσει με τους ίδιους ρυθμούς η ανάπτυξη και τέθηκε το ζήτημα της αποανάπτυξης, της απομεγέθυνσης. Και τίθεται το ερώτημα. Η ανάπτυξη ή η αποανάπτυξη είναι αριστερό πρόταγμα; Η κάτι πιο γενικό για να επιφέρουμε μεγαλύτερη σύγχυση. Τι είναι Αριστερό και τι Δεξιό στην προκειμένη περίπτωση;

Τρίτον: Η Ευρώπη. Η Αριστερά στην Ελλάδα και κυρίως η τάση που εκπροσωπεί ο Σύριζα πρόβαλλε μόνιμα και σταθερά τον Ευρωπαϊκό προσανατολισμό από τον ευρωκομμουνισμό μέχρι σήμερα. Και πράγματι όλες οι ιδέες και οι αφηγήσεις της Αριστεράς, συμπεριλαμβανομένων και των κομμουνιστικών, είναι παραγωγή του Ευρωπαϊκού πνεύματος στην προσπάθεια αποκατάστασης του αισθητού κόσμου. Μπορεί όμως για πολιτικούς λόγους ετεροκαθορισμού σήμερα να φαίνεται αντιευρωπαϊκού προσανατολισμού κάτι το οποίο έκανε και ο Α Παπανδρέου, χωρίς να είναι αριστερός. Σήμερα υπάρχει και ο ευρωσκεπτικισμός, ο εθνοκεντρισμός και άλλα παράγωγα της εμπειρίας του κλειστού, τα οποία είναι Δεξιού προσήματος. Η Αριστερά πως θα διακριθεί σε αυτό το περιβάλλον; Να διαπιστώσουμε όμως ότι υπάρχει και κάτι πέρα από την Ευρώπη, ένας σύγχρονος αντικαπιταλιστικός διαφωτισμός που μας απαλλάσσει από λαϊκίστικα διλλήματα.

Τέταρτον: Ο περίφημος **ιστορικός συμβιβασμός** έχει επιβληθεί ή μάλλον έχει γίνει αποδεχτός ντε φάκτο. Αυτό σημαίνει ρητά και κατηγορηματικά ότι από την Αριστερά δεν τίθεται θέμα ανατροπής του καπιταλισμού αλλά διαχείρισής του. Ο καπιταλισμός με ανθρώπινο πρόσωπο αντικατέστησε τον σοσιαλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο. Και η όποια αγανακτισμένη αντιπολίτευση σε αυτό το πλαίσιο διεξάγεται. Αυτή η διαπίστωση γίνεται για το συμπέρασμα που ακολουθεί. Δεν χρειάζεται να συγκυβερνήσει με τη Δεξιά, προκειμένου να συμβιβαστεί ιστορικά. Αλλά είναι Αριστερό το αίτημα για ανθρώπινο καπιταλισμό με κενυσιανή οικονομική πολιτική;

Μακριά από κάθε παρελθοντολογία μπροστά μας έχουμε μια νέα αριστερά που αναδύθηκε με συγκεκριμένους όρους. Ο Σύριζα είναι αυτός που κατόρθωσε να εκφράσει εκλογικά το σύνολο της «κοινωνικής αριστεράς» και να αποκαταστήσει μια ιστορική

«αδικία» Ελληνικής ιδιαιτερότητας. Δηλαδή να επανακτήσει τους ψηφοφόρους του ρεύματος της ΕΔΑ και να συνδεθεί με αυτό το ρεύμα, ενσωματώνοντας φυσικά τον ιστορικό συμβιβασμό. Με λίγα λόγια η Λαϊκή Αριστερά είναι μια επίκληση πολιτικού νοήματος, που ο Σύριζα το χρειάζεται και προς τα εκεί προσανατολίζεται. Τώρα στο ερώτημα αν η Λαϊκή Αριστερά θα «τραβήξει» τον Σύριζα ή ο Σύριζα την Λαϊκή Αριστερά η απάντηση είναι στο δεύτερο σκέλος στο βαθμό που θέλει ο Σύριζα να επιβιώσει.

Επίσης θα καλεστεί άμεσα να απαντήσει σε συγκεκριμένα ζητήματα και κυρίως να πάρει θέση ενάντια στις προηγούμενες αφαιρέσεις του, ακόμα να πείσει γιατί η «αναγκαστική» θέση της κρατικοποίησης είναι αριστερή και ακόμη για τις θέσεις της απέναντι στην ανάπτυξη, στην οικολογία, στα κινήματα, στο μεταναστευτικό, στην αναδιανομή, στην ΕΕ. Αυτό λοιπόν το σύνολο των σχεδίων που απαιτεί η λαϊκή αριστερά ο Σύριζα θα πρέπει να αποδείξει ότι τα σχέδιά του είναι αριστερά αλλά θα βολευόμασταν να αποδείξει, αν είναι σχέδια. Γιατί εδώ στην προκειμένη περίπτωση του Σύριζα ο Κομμουνισμός ως καθολική αφαίρεση δεν υπάρχει παρά μόνο για πολύ εσωτερικούς καταναλωτισμούς και η έλλειψη της επίκλησής του θα τον δυσκολεύει στα ελλείμματα της εμπειρίας του. Ας «πετάει» και κανένα κομμουνιστικό, καλύπτοντας ένα μικρό έλλειμμα, δεν θα το παρεξηγήσει κανένας, αλλά αυτό δεν θα είναι σωτήριο. Η συγκεκριμένη θέση της Αριστεράς στη σύγχρονη μετανεωτερική κοινωνία αλλά και το πολιτικό και νοηματικό σχέδιο δεν καλύπτονται με τις ασπιρινούλες της κορυφαίας αφαίρεσης του μαρξισμού – λενινισμού ή με τις όποιες αναπαυτικές αφηγήσεις του παρελθόντος.

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στο **Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 15.**

Κράτος, εξουσία, αυτονομία

Αλέξανδρος Σχισμένος

Προσφάτως, ο Θεοφάνης Τάσης σε άρθρο του στην 'Εφημερίδα των Συντακτών' στο πλαίσιο αφιερώματος στον Καστοριάδη έγραψε μεταξύ άλλων : 'Όμως ο Καστοριάδης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αναρχικός για έναν επιπλέον λόγο: Στην περιγραφή της αυτόνομης κοινωνίας όπως αυτή αναπτύσσεται στο 'Πάνω στο περιεχόμενο του Σοσιαλισμού' συναντούμε την ύπαρξη Κράτους και κεντρικής κυβέρνησης'[1] . Δεν διαφωνούμε πως ο Καστοριάδης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αναρχικός και έχει εκφράσει και ο ίδιος ρητά τις διαφοροποιήσεις του στην συνέντευξη που παραχώρησε στην συντακτική ομάδα της Αναρχικής εφημερίδας της Θεσσαλονίκης 'Εκτός Νόμου' το 1991[2]. Ωστόσο η άποψη ότι ο ίδιος υποστήριζε την ύπαρξη κράτους είναι σαφώς λανθασμένη και προκαλεί μία σοβαρή έκπληξη. Δεν θα αναρωτηθούμε εδώ ποια σκοπιμότητα κρύβεται πίσω από αυτή την παρερμηνεία. Ωστόσο αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι το Περιεχόμενο του Σοσιαλισμού είναι συλλογή κειμένων του φιλοσόφου από το 1952 έως το 1978, δηλαδή κειμένων που προηγούνται και έπονται της ρήξης του με τον μαρξισμό. Γνωρίζουμε ότι ο μαρξισμός δέχεται και προϋποθέτει το κράτος, ωστόσο η ρήξη του Καστοριάδη με την μαρξική φιλοσοφία είναι επίσης ρήξη με την έννοια του Κράτους. Η άποψη λοιπόν που ζητά να επανοικειοποιηθεί ολόκληρο τον Καστοριάδη προς χάριν της κρατιστικής σκέψης είναι μία πρόκληση και πρόσκληση για σκέψη.

Χρησιμοποιούμε την λέξη 'κράτος' με την ευρεία της έννοια, όμως η έννοια αυτή δεν είναι πραγματικά τόσο ευρεία για να ενσωματώσει κάθε μορφή εξουσίας και κάθε μορφή πολιτικής θέσμησης που εμφανίστηκε στην Ιστορία. Για να αποφύγουμε το λάθος της ταύτισης του Κράτους με την Εξουσία, λάθος εντυπωμένο βαθιά στην νεώτερη πολιτική θεωρία και δύσκολο να εντοπιστεί, πρέπει καταρχάς να θέσουμε έναν γενικό ορισμό της έννοιας αυτής, που μπορεί να μας βοηθήσει στην διάκριση του κράτους και την εξουσίας.

Αναφέρει ο Καστοριάδης: 'Κράτος υπάρχει εκεί που υπάρχει κρατικός μηχανισμός χωριστός από την κοινωνία και στην πράξη ανεξέλεγκτος, όπως τον βλέπουμε σήμερα ακόμα και στις λεγόμενες δημοκρατικές χώρες, δηλαδή τις χώρες όπου ισχύει ένα καθεστώς φιλελευθερης ολιγαρχίας.' [3]

Ο κρατικός μηχανισμός αναπτύσσεται ως μονοπωλιακός μηχανισμός αναπαραγωγής, διατήρησης, διανομής, της εξουσιαστικής κοινωνικής ομάδας και ενσωματώνει τις πολιτικές λειτουργίες της νομοθέτησης, της απόφασης, της εκτέλεσης και της δικαιοσύνης, διαχωρίζοντάς τες από το κοινωνικό σώμα και διατηρώντας το μονοπώλιο τόσο του νόμιμου λόγου όσο και της νόμιμης βίας. Ως τέτοιος ενσωματώνει τον κοινωνικό χρόνο και τον διαμορφώνει άνωθεν ως επίσημη κοινωνική χρονικότητα. Στην πραγματικότητα ενσωματώνει και μεγάλες περιοχές της οικονομικής σφαίρας, ακόμη και στις πλέον νεοφιλελευθερες πολιτικές, στο βαθμό που αποτελεί την θεσμική τους επικύρωση και στο βαθμό που αναπτύσσει και ιδιαίτερες οικονομικές δραστηριότητες, τόσο εσωτερικής διαπλοκής όσο και εξωτερικής επιχειρηματικότητας.

Η νεωτερική πολιτική φιλοσοφία, επιχειρώντας την λεγόμενη 'διάκριση των εξουσιών' και την θέση συνταγματικών περιορισμών στον 'ανεξέλεγκτο' αυτό μηχανισμό, απλώς έθεσε σχηματικές διακρίσεις δικαιοδοσίας πίσω από τις οποίες η σύγκλιση και η διαπλοκή των κέντρων εξουσίας συνεχίζεται αδιάκοπα. Δεν μπορούμε να μιλήσουμε για πραγματικό διαχωρισμό της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας, καθώς οι κυβερνήσεις και οι κεφαλαιούχοι χρηματοδότες τους επικαλύπτουν τις επιμέρους εξουσίες, τόσο ως κράτος, όσο και ως εταίροι του κράτους, αλλά και ως παρακράτος. Η μονοπώληση της εξουσίας από το κράτος είναι ο πραγματικά προβληματικός διαχωρισμός που έχει επιβληθεί και στην βάση αυτού του διαχωρισμού της εξουσίας από την κοινωνία έχει στηθεί η υπόσταση του κράτους. Δεν είναι όμως ιστορικά η μόνη εναλλακτική. Για να μην ταξιδέψουμε σε άγνωστους πολιτισμούς, αλλά στον πλέον γνωστό μας άγνωστο, θα παραθέσουμε το

παράδειγμα που ο Καστοριάδης αναφέρει, μιας αντίθετης αντίληψης.

‘Η ιδέα του «Κράτους» ως ενός θεσμού διακριτού και διαχωρισμένου από το σώμα των πολιτών δεν θα ήταν κατανοητή από έναν (αρχαίο) Έλληνα. Βεβαίως, η πολιτική κοινότητα υπάρχει σε ένα επίπεδο το οποίο δεν ταυτίζεται με τη συμπαγή, ‘εμπειρική’, πραγματικότητα των τόσο πολλών χιλιάδων ανθρώπων που συνέρχονται σε δεδομένο τόπο και δεδομένο χρόνο. [...] Ωστόσο η διάκριση δεν γίνεται μεταξύ «Κράτους» και «πληθυσμού» αλλά μεταξύ του διαρκούς, συσσωματωμένου σώματος των αειθαλών και απρόσωπων Αθηναίων και αυτών που ζουν και αναπνέουν [στην πόλη].’ [4]

Εδώ η διάσταση μεταξύ της φαντασιακής και της υπαρκτής πολιτικής κοινότητας δεν είναι μία διάκριση που επισυμβαίνει στο θεσμικό-κοινωνικό επίπεδο (ως διάκριση δικαιοδοσίας και στεγανοποίηση της εξουσίας), αλλά στο επίπεδο του κοινωνικού φαντασιακού ως διάσταση μεταξύ του προτύπου και της πραγματικότητας. Αντιθέτως, η ύπαρξη των κρατικών θεσμών στηρίζεται στην ιεροποίηση της αυθεντίας και την ταυτόσημη σμίκρυνση της φαντασιακής πολιτικής κοινότητας στα όρια μίας ολιγαρχικής ελίτ.

Το νεωτερικό εθνοκράτος, θεμελιωμένο όχι στην θεία αυθεντία, αλλά στην αυθεντία μίας υποτιθέμενης γενικής βούλησης, και συγκροτημένο με όρους εθνικής ομοιογένειας και καθετοποιημένης γραφειοκρατικής εξουσίας, υποτίθεται, σύμφωνα με τον κυρίαρχο ιδρυτικό μύθο, ότι αντιπροσωπεύει το έθνος, την κοινωνία νοούμενη ως ‘έθνος’, ενάντια στα ιδιωτικά και ξένα συμφέροντα που το επιβουλεύονται. Έχει ενδιαφέρον να επισημάνουμε δύο ιδιαίτερους εθνοκρατικούς θεσμούς που αποτελούν ενσωματώσεις κοινωνικών λειτουργιών στις τεχνικές της εξουσίας και είναι η κρατική υποχρεωτική παιδεία και η στρατιωτική θητεία, παρότι και τα δύο εκχωρούνται στο ιδιωτικό κεφάλαιο σήμερα. Όμως κατά τη διάρκεια της συγκρότησης των εθνοκρατών τον 19ο αιώνα, αυτοί οι δύο θεσμοί έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εθνική και γλωσσική ομογενοποίηση των πληθυσμών, καθώς έστησαν έναν

μηχανισμό εκπαίδευσης και επιβολής καθολικό και υποχρεωτικό από τη νεαρή ηλικία, αναλαμβάνοντας σε μεγάλο βαθμό πλευρές του εκκοινωνισμού που τυπικά ανήκαν στην οικογένεια. Το εθνοκράτος, ως 'εκπρόσωπος' της 'ενιαίας' βούλησης του λαού μπορεί να υποκαταστήσει την οικογένεια, ως διευρυμένο γένος καθώς στηρίζεται σε μία πιο εκλεπτυσμένη θεωρία πολιτικού πατερναλισμού.

Η κλασική φιλελεύθερη πολιτική θεωρία του Διαφωτισμού επικαλείται ένα υποθετικό 'κοινωνικό συμβόλαιο' που υποτίθεται ότι εξασφαλίζει τον περιορισμό της αυθαιρεσίας των κυβερνώντων. Φυσικά, σαν ιδρυτικός μύθος, ο μύθος είναι εντελώς επίπλαστος. Ωστόσο, το 'κοινωνικό συμβόλαιο' αποτελεί μία ισχυρότατη σημασία δικαίωσης της σημερινής κοινοβουλευτικής ολιγαρχίας και ενσαρκώνεται θεσμικά στην μορφή του Συντάγματος[5], του θεμελιώδους νόμου που θέτει τους όρους και τα όρια της κρατικής κυβερνητικής εξουσίας, παρότι όλοι ξέρουμε ότι τα όρια αυτά αποτελούν κενό γράμμα. Δεν είναι τυχαίο ότι η υπαρκτή εξουσία ξεπερνά αναιδώς και αφειδώς τα συνταγματικά όρια χωρίς μεγάλο κόστος. Υπάρχει ένα λογικό και νοηματικό κενό πίσω από την ίδια την ιδέα μιας εθελούσιας παραχώρησης της κοινωνικής εξουσίας στο κράτος, μιας παραχώρησης που θεωρητικά συνέβη άπαξ (δηλαδή δεν συνέβη ποτέ πραγματικά) αλλά νομιμοποιεί πλήρως τους κεντρικούς θεσμούς της κρατικής εξουσίας.

Το νεωτερικό εθνοκράτος, αποτελεί επίσης μία κοινωνικοϊστορική μορφή όπου συνδυάζεται το ιστορικό ρεύμα του πολιτικού φιλελευθερισμού με το όμορο ιστορικό ρεύμα του οικονομικού καπιταλισμού. Το εθνοκράτος, είτε στην 'δυτική' είτε στην 'σοσιαλιστική' του εκδοχή, επικυριαρχείται από τους οικονομικούς μηχανισμούς του διεθνούς καπιταλισμού, παρότι θεωρητικά υποτίθεται ότι είναι διακριτό από την 'αγορά'.

Η διαπιστωμένη αυτονόμηση της οικονομικής σφαίρας στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες, (η οποία συνδυάζεται με την απόλυτη επιβολή των κυρίαρχων καπιταλιστικών φαντασιακών σημασιών της απεριόριστης ανάπτυξης και της διαρκούς

συσσώρευσης κέρδους στην σφαίρα του πολιτικού και την βαθιά τους διείσδυση στο μάγμα του κοινωνικού φαντασιακού, τόσο στο βάθος της συλλογικής ιδιοεικόνας της κοινωνίας όσο και στην επιφάνεια του πολιτικού και θεωρητικού λόγου), συνεπάγεται εξίσου μία μεταφορά της εξουσιαστικής αυθεντίας στις οικονομικές δομές και την συνεπακόλουθη πρόσδεση των κρατικών θεσμών στο άρμα των κεφαλαιοκρατικών μηχανισμών. Η 'ορθολογικότητα' του καπιταλιστικού συστήματος ουσιαστικά είναι μία κακότεχνη εργαλειακή ορθολογικότητα οιωνεί αυτονομήσιμων δικτύων πολιτικής και οικονομικής εξουσίας και ένας διαπιστωμένος παραλογισμός[6], ωστόσο ισχυροποιεί την εξίσου παράλογη 'ορθολογικότητα' του Κράτους.

Η δημοκρατία, όμως, ως άμεση δημοκρατία, αποτελεί την εμφάνιση της πολιτικής, ως πραγματικής πολιτικής, πολιτικής με στόχο την ελευθερία. Η πολιτική, για τον Καστοριάδη, αποτελεί την ρητή αμφισβήτηση της κοινωνικής θέσμησης και την συνειδητή αυτοκριτική δραστηριότητα του συνόλου της κοινωνίας πάνω στο ζήτημα των νόμων και των θεσμών. Η πολιτική, με άλλα λόγια, δεν αναφέρεται απλώς στη σφαίρα της ρητής εξουσίας, όπως το κρατικό, αλλά στον έμπρακτο αναστοχασμό των θεσμών στο επίπεδο της κοινωνίας.

Στο κοινωνικό επίπεδο αυτή η αμφισβήτηση πραγματώνεται με την δημιουργία ενός πραγματικά δημόσιου χώρου, χώρου λήψεως των πολιτικών αποφάσεων και τη γεφύρωση της αντίθεσης δημοσίου – ιδιωτικού με την έμπρακτη συμμετοχή των πολιτών στην λήψη των αποφάσεων και στην υλοποίησή τους.

Παρόλο που η ριζική υποεξουσία, η εξουσία της γλώσσας και της παιδείας δεν μπορεί να καταργηθεί, ωστόσο η εν δυνάμει πλήρης και άμεση συμμετοχή της κοινωνίας στη λήψη και στην εκτέλεση των πολιτικών αποφάσεων, καταργεί το κράτος ως διαχωρισμένη εξουσία και την αυθεντία ως ιερή εξουσία. Καταργεί επίσης κάθε έννοια αντιπροσώπευσης αναγνωρίζοντας κάθε άνθρωπο ως αυτόνομο και την αυτονομία αυτή ως προϋπόθεση αλλά και βλέψη της αυτονομίας όλων, πράγμα που σημαίνει ότι κανείς δεν μπορεί ούτε να μιλήσει, ούτε να αποφασίσει εκ μέρους κάποιου άλλου.

Αυτή η αυτονομία που πραγματώνεται από το άτομο κοινωνικά, ορίζει και έναν διαφορετικό κοινωνικό ιδιόχρονο, έναν συλλογικό χρόνο ο οποίος δεν μπορεί να διατεθεί ή να εκπροσωπηθεί δίχως να πληγεί η ελευθερία του ατόμου. Ο δημόσιος χρόνος αποδίδεται στο πολιτικό σώμα, στον κοινωνικό αναστοχασμό και στην ατομική δημιουργία εντός του δημόσιου χώρου, όπως και στις συλλογικές διαδικασίες νομοθεσίας και απόδοσης δικαιοσύνης. Αντιστρόφως προς αυτό που συμβαίνει σήμερα, όπου ο ιδιωτικός χρόνος έχει ταυτιστεί απόλυτα με τον ελεύθερο χρόνο. Ο ελεύθερος χρόνος, ο χρόνος της ελευθερίας, δεν μπορεί παρά να εμπεριέχει και μία διακριτή ιδιωτική διάσταση, όμως δεν μπορεί να περιοριστεί στην ιδιωτική σφαίρα δίχως να πάψει να είναι ελεύθερος, καθώς η ελευθερία θεσμίζεται κοινωνικά και σαν δημόσιο νόημα τόσο ως χώρος όσο και ως χρόνος.

Ο νόμος τίθεται υπό διαρκή κρίση, ως ουσία της θεσμίζουσας δραστηριότητας της πόλεως, τίθεται δηλαδή ρητά και συνειδητά υπό την επίγνωση του Χρόνου. Η κοινωνία ανοίγοντας το ερώτημα του Νόμου ουσιαστικά αναγνωρίζει τη θνητότητα των θεσμών της. Οι ελεύθεροι πολίτες αναγνωρίζουν πως ο νόμος μπορεί να αλλοιωθεί, είτε συνειδητά είτε από το πέρασμα του Χρόνου και επιλέγουν μια ενεργητική στάση απέναντι σε αυτή την αναπόδραστη αλλοίωση.

Μία πραγματικά πολιτική στάση οφείλει λοιπόν να αναιρέσει την ταύτιση εξουσίας και κράτους, ώστε να καταστεί δυνατή η απόρριψη του κρατικού και ιεραρχικού φαντασιακού και ταυτόχρονα η δημιουργία νέων ελευθεριακών μορφών απόδοσης και άσκησης της εξουσίας, δηλαδή αντιιεραρχικών και αμεσοδημοκρατικών θεσμών, όπου φορέας εξουσίας είναι το αυτόνομο πραγματικό υποκείμενο. Το πολιτικό πράττειν απόκτά ουσία όταν πέρα από μορφές αντίστασης δημιουργεί θεσμούς ελευθερίας. Αιχμή αυτού του πράττειν είναι η άρση της αντίθεσης αρχής δημόσιου – ιδιωτικού, με την θεώρηση του δημόσιου ως κοινωνικού, με την άρση της ταύτισης κρατικού-δημόσιου και κράτους – εξουσίας, με την κοινωνική

αυτοκυβέρνηση και την κατάργηση του κράτους. Η απόδοση του πραγματικού δημόσιου χώρου και χρόνου και των εξουσιών που αυτός συνολίζει, πίσω στην κοινωνία και στον κάθε πολίτη ξεχωριστά, καταργεί και την επίπλαστη αντίφαση πολιτικού – κοινωνικού.

Συνεπώς, δεν είναι μόνο το πολιτικό πρόταγμα της αυτονομίας στην σκέψη του ύστερου Καστοριάδη (μετά το '65) αντίθετο προς την έννοια του κράτους ή μίας κεντρικής κυβέρνησης, αλλά και η ίδια η δημοκρατία, η άμεση δημοκρατία, τόσο ως νόημα όσο και ως εμπειρία. Τα υπόλοιπα είναι ιδεολογικές ακροβασίες.

[1] Βλ. Το άρθρο όπως αναδημοσιεύεται στην συλλογή '5 οικουμενικοί έλληνες στοχαστές' σελ.72, εκδ. Των Συναδέλφων, Αθήνα 2014

[2] Επαναδημοσιευμένη στο περιοδικό Contact τ.10, και στο 'Έννοιες και όροι του Κορνήλιου Καστοριάδη', εκδ. Βιβλιοπέλαγος, Αθήνα 2013

[3] Κ.Καστοριάδης, Οι ομιλίες στην Ελλάδα, εκδ. Ύψιλον, σελ. 65

[4] Κ.Καστοριάδης, Philosophy, Politics, Autonomy, σελ. 110

[5] Οφείλουμε να αναφέρουμε την εξαίρεση της Αγγλίας, που είναι και η μήτρα των σημασιών του εθνικού κράτους και του αστικού κοινοβουλευτισμού, όπως βεβαίως και του οργανωμένου εργατικού κινήματος και του βιομηχανικού καπιταλισμού, πάντοτε ένα ιστορικό βήμα πιο πέρα από την ηπειρωτική Ευρώπη, όπου έγινε η πρώτη νεωτερική κατατόμηση βασιλιά ήδη από τον 17ο αιώνα, αλλά δεν υπάρχει Σύνταγμα.

[6] Βλ. σχετικά Κ.Καστοριάδης, Η 'ορθολογικότητα' του καπιταλισμού, εκδ. Ύψιλον, 1998

Τρανσφοβία, ακτιβισμός και πολιτικές συμμαχίες

Ερωφίλη Εν Ταύροις

Τους τελευταίους καυτούς μήνες από το Athens Pride κι έπειτα έχει επανέλθει στην επιφάνεια ένα από τα μεγαλύτερα αγκάθια της lgbtq κοινότητας. Η τρανσφοβία και η αναπαραγωγή τρανσφοβικού λόγου. Συνοπτικά, ως τρανσφοβία εμείς οι τρανς γυναίκες, τρανς άντρες και άλλ@, ορίζουμε την υποτίμηση, πχ. δεν είσαι γυναίκα, είσαι τρανς, την προκατάληψη, πχ. οι τρανς γυναίκες κάνουν μόνο σεξουαλική εργασία, τον οποιοδήποτε αποκλεισμό εξαιτίας της ταυτότητας του φύλου μας, όπως είναι η μη νομική αναγνώριση του, της ανομοιότητας των σωμάτων μας με τα σώματα που ο μη τρανς κόσμος αναγνωρίζει ως αυθεντικά κι άξια να αντιπροσωπεύουν τα δύο κυρίαρχα "γνήσια φύλα" υπό την ηγεμονία της κανονικότητας. Επίσης ως τρανσφοβία ορίζουμε το κατεστημένο ότι ως τρανς άτομα δεν έχουμε πρόσβαση στην υγεία, στην παιδεία και στην εργασία, και αν κι όταν έχουμε είναι καθαρά θέμα τύχης.

Στην Ελλάδα ο τρανσφοβικός λόγος, που αναπαράγεται για να προσβάλει ή να κατηγοριοποιήσει τις τρανς γυναίκες, μετρά κάποιες δεκαετίες και είναι εξέλιξη-προσαρμογή του ομοφοβικού λόγου, μιας και το υποκείμενο "τρανς γυναίκα" θεωρείται όλα αυτά τα χρόνια από την πλειονότητα των ανθρώπων, που θέλουν να λέγονται «φυσιολογικοί», «εξελιγμένο μοντέλο» του gay άνδρα. Αυτό οφείλεται και στο ότι την περίοδο συγκρότησης του lgbt κινήματος, τα αιτήματα της σεξουαλικής απελευθέρωσης, της ατομικής ελευθερίας και της επιβίωσης υπερίσχυσαν του αιτήματος της διεκδίκησης της ταυτότητας φύλου, καθώς στην πρώτη κυβέρνηση της μεταπολίτευσης (Κ. Καραμανλής) η εφαρμογή της επιχείρησης «Αρετή» , που προέβλεπε τη σύλληψη και εξορία των lgbt ατόμων, απειλούσε άμεσα τη ζωή και την ατομική τους ελευθερία. Η ενημέρωση γύρω από τρανς θέματα ήταν ακόμα πιο ελλιπής από τη σημερινή , ο όρος «τραβεστί» ήταν κυρίαρχος και

η τρανς ορατότητα υπήρχε μόνο στα στέκια και στις πιάτσες υπό το καθεστώς φόβου της καθημερινής αστυνομικής βίας αλλά και των επιθέσεων από συμμορίες, που δρούσαν τότε.

Κι ενώ σήμερα μπορούμε να παραδεχτούμε την σχεδόν πλήρη άγνοια του κόσμου -ηθελημένη η μη- σχετικά με τρανς θέματα και τρανς ζωές, μιας και η κυρίαρχη αφήγηση που τα media έχουν επιβάλει έχει παγιωθεί στις συνειδήσεις εδώ και δεκαετίες, δεν μπορούμε να σταματήσουμε να υπάρχουμε, φέροντας την δική μας προσωπική διαφορετική αφήγηση, σε μια τρανς ζωή όπου η διεκδίκηση της ταυτότητας φύλου απασχολεί περισσότερο από την σεξουαλική απελευθέρωση, σήμερα που οι πιάτσες έχουν αδειάσει και τα sites έχουν γεμίσει, σήμερα που γίνονται πογκρόμ "καλλωπισμού πόλεων" στα πλαίσια του Ξένιου Δία, που οι ιδιοκτήτες αρνούνται να μας νοικιάσουν σπίτι, που τα αφεντικά δεν μας προσλαμβάνουν, που οι μη τρανς άνθρωποι ακόμα μας κοιτάζουν περίεργα, που οι άντρες εξακολουθούν να μας βλέπουν μόνο σαν εξωτικές σεξομηχανές που την ημέρα τις κράζουν και τη νύχτα τις φλερτάρουν, και που δεν υπάρχει πια ούτε η εναλλακτική της σεξουαλικής εργασίας για την επιβίωση.

Η αφορμή για την φρενίτιδα τρανσφοβίας στην lgbtq κοινότητα δόθηκε με το μοίρασμα του κειμένου της ομάδας queertrans (μπορείς να διαβάσεις το κείμενο εδώ queertrans.espin.net) στο Athens Pride 2014. Οι απαντήσεις ήρθαν από τους "τοιίχους" του facebook όπου κάθε αυτοπροσδιοριζόμενος/η ως ακτιβιστής και ακτιβίστρια θεωρεί τόπο πολιτικής κριτικής κι έκφρασης και άνθρωποι της κοινότητας που μέχρι τότε θεωρούσαμε συμμάχους, μας έκοψαν και την καλησπέρα. Οι απαντήσεις ήρθαν από gay tv persona με αφορμή άρθρο "προχωρημένου" περιοδικού. Ότι τα «φρεσκοεγχειρισμένα μας μουνόχειλα» θα έπρεπε να τα επιδεικνύουμε στους φωτογράφους την ημέρα της πορείας και δεν θα έπρεπε να αντιδρούμε όταν κάποιος μας φωτογραφίζει χωρίς τη συναίνεση μας, γιατί αυτό είναι «ένδειξη μη υπερηφάνειας», άρα ντροπής. Σύμφωνα με την δημοσιογράφο, αφού δεν είμαστε πρόθυμες και χαμογελαστές ανά πάσα ώρα και στιγμή απέναντι στον φωτογραφικό φακό του κάθε επαγγελματία, του κάθε

ερασιτέχνη ή του κάθε φασίστα, που φακελώνει, κι αφού ντρεπόμαστε για μας, τι διεκδικούμε πολιτικά; Ας καθόμαστε κλεισμένες σπίτια μας. Άλλωστε η τρανσφοβική ελληνική κοινωνία έχει καταφέρει ήδη να αποκλείσει κοινωνικά πολλά τρανς άτομα. Και με όλους αυτούς τους τρόπους συνεχίζει να το κάνει. Τα έχει κλείσει στα σπίτια τους. Τα έχει στείλει στο νοσοκομείο ξυλοδαρμένα. Τα έχει ξεφτιλίσει στο δρόμο. Τα έχει βιάσει. Τα έχει αναγκάσει να διακόψουν το σχολείο ή τις σπουδές τους. Τα έχει οδηγήσει σε απόπειρα αυτοκτονίας. Οι απαντήσεις αυτές ουδεμία σχέση έχουν με πολιτική κριτική, είναι υποτιμητικός τρανσφοβικός λόγος, εκδίκηση και θυμός επειδή οι τρανς μίλησαν και είπαν πως διαφωνούν και το έκαναν και κείμενο και τόλμησαν και να το μοιράσουν. Οι απαντήσεις ήρθαν μέσα από κείμενο μέλους της επιτροπής του Athens Pride, που δημοσιεύθηκε σε ιστοσελίδα gay περιοδικού και υποστήριζε ότι τα τρανς άτομα «αυτοπεριθωριοποιούνται»! Μετά από πλήθος αντιδράσεων ζήτησε συγγνώμη και παραδέχτηκε την τρανσφοβία του και την άγνοια του, γράφοντας κείμενο με ακόμα περισσότερη τρανσφοβία... Οι απαντήσεις ήρθαν από εκδότη αυτή τη φορά, άλλου gay περιοδικού... «Οι χοντροκωλάρες σας δεν είναι για τις καρέκλες των επιτροπών».

Κι εκεί που θα λέγαμε πως η τρανς κοινότητα, έστω και διαδικτυακά, έστω κι αν σε άλλα θέματα διαφωνεί, συμφώνησε και διαμαρτυρήθηκε κατά της τρανσφοβίας στην lgbtq κοινότητα, εκεί ακριβώς διαβάσαμε τρανσφοβικό λόγο να απευθύνεται πια από τρανς γυναίκα προς άλλη τρανς γυναίκα. Κι ενώ αποσύρθηκαν τα σχόλια, ζητήθηκαν συγγνώμες, κι αναγνωρίσθηκε η ευθύνη για έλλειψη ενδοκοινοτικής δουλειάς στον συγκεκριμένο τομέα, το ερώτημα παραμένει. Πώς όταν αναπαράγεται τρανσφοβικός λόγος δημόσια ανάμεσα σε μέλη της κοινότητας, μπορούμε να συνεχίσουμε να διεκδικούμε την μη αναπαραγωγή του εκτός της κοινότητας; Και φυσικά δεν μιλάμε για επανοικειποίηση, αλλά για επιθετικό τρανσφοβικό λόγο που σκοπό έχει να προσβάλλει και να ιεραρχήσει σύμφωνα με κάποια τρανς στερεότυπα (πχ. οι post op τρανς γυναίκες δεν έχουν οργασμό, οι pre op τρανς γυναίκες δεν έχουν ταυτότητα με γυναικεία στοιχεία, άρα τους

μιλάμε στο αρσενικό). Και το θέμα δεν είναι η εικόνα της τρανς κοινότητας προς τα έξω, έτσι κι αλλιώς η κοινότητα δεν είναι ένα πράγμα, δεν εκπροσωπείται από μία ομάδα ή ένα πρόσωπο αλλά από όλ@ μας σε καθημερινή βάση.

Όλα τα τρανς άτομα, που είναι out, εκπροσωπούν την κοινότητα, κυρίως αυτά που ασχολούνται με την πολιτική και τις συλλογικότητες. Επίσης, τα άτομα που επιλέγουν να δίνουν συνεντεύξεις διεκδικώντας ορατότητα και που μιλούν ανοιχτά για το βίωμα τους. Το θέμα είναι πώς, αν εμείς τα τρανς άτομα δεν ξεπεράσουμε την δική μας εσωτερικευμένη τρανσφοβία, μπορούμε να απευθύνουμε πολιτικό λόγο σε υποκείμενα που ουδεμία σχέση έχουν με το θέμα και δεν αναγνωρίζουν καν τα προνόμια μιας μη τρανς ζωής; Φυσικά και μπορούμε όσ@ αρνούμαστε να αναπαράγουμε τρανσφοβικό λόγο κι αρνούμαστε να μας τον απευθύνουν, αυτό είναι όρος για οποιαδήποτε συζήτηση και συναναστροφή. Έχουμε βαρεθεί να ακούμε ότι φταίμε γιατί προκαλούμε, ότι μπορούμε να λύσουμε μόνες μας τα τρανς θέματα, ότι είμαστε θυμωμένες άνευ λόγου, ότι, αν είμαστε καλές, ευγενικές κι υπομονετικές όλοι θα μας συμπαρασταθούν, κι ότι όλοι μας καταλαβαίνουν απόλυτα, άλλωστε είμαστε όλ@ θύματα του καπιταλισμού κι έχουμε κοινά βιώματα καταπίεσης. (what?)

Πραγματικά κάποιες φορές νιώθω πως με έναν περίεργο μηχανισμό κάποιοι cis άνθρωποι που θέλουν να είναι σύμμαχοι, θαυμάζουν έως και ζηλεύουν τις δυσκολίες και την κακοποίηση μιας τρανς ζωής τόσο που θα ήθελαν ή νομίζουν ότι την έχουν ζήσει. Παρατηρώντας την. Και δεν διστάζουν να την οικειοποιηθούν σε κάθε περίπτωση. «Ξέρουμε τι περνάτε», «έχουμε διαβάσει και Judith Butler», «κάποτε μίλησαμε με μια τρανς στο facebook», «κάποτε έκανα σεξ με μια τρανς», «ερχόμαστε και στο pride». Όχι, δεν έχουμε και δεν θα έχουμε κοινά βιώματα. Δεν θέλουμε τρανς σωτήρες. Δεν θέλουμε πολιτικά κόμματα που θα μας συμπεριλάβουν με το ζόρι στη λίστα με τα θαύματα που μπορούν να κάνουν αν εκλεγούν. Δεν θέλουμε πολιτικές ομάδες, που οικειοποιούνται την τρανς ατζέντα, για να ξεπλυθούν από τα χρόνια που έχουν αποκλείσει από τους πολιτικούς χώρους κάθε

out lgbtq άτομο, κι εξακολουθούν να το κάνουν. Δεν συμφωνούμε με την πολιτική εκπτώσεων που ιεραρχεί τον σεξισμό, την ομοφοβία και την τρανσοφοβία σε δευτερεύουσες και πολυτελείς εκδοχές του αντιρατσιστικού/αντιφασιστικού αγώνα . Δεν θέλουμε lgbtq ομάδες που περιλαμβάνουν το τιμής ένεκεν, χωρίς να έχουν τρανς μέλη, ούτε ιδέα για τρανς θέματα και σε κάθε τοποθέτηση τους αναπαράγουν τρανσοφοβία. Δεν θέλουμε να πίνουμε μπύρες με την αναρχία και την αριστερά, όταν στις συνελεύσεις τους ο γυναικείος λόγος φιμώνεται, η θηλυκότητα θεωρείται αδυναμία, ο φεμινισμός ισούται με φασισμό και το χειρότερο ελάττωμα ενός άντρα θεωρείται η πουστιά. Δεν θέλουμε να μορφώσουμε κανέναν προνομιούχο για τα προνόμια που η πατριαρχική κοινωνία του δίνει από τη μέρα της γέννησης του και ποτέ δεν μπήκε στον κόπο να τα αναγνωρίσει και να αναρωτηθεί γιατί άραγε το να είσαι cis straight άντρας είναι τόσο cool?

Θέλουμε σύμμαχες και συμμάχους. Εντός lgbtq κοινότητας κι εκτός. Που πρώτα θα μας ακούσουν, θα προσπαθήσουν να μας καταλάβουν, θα αναγνωρίσουν τα προνόμια τους και την άγνοια τους σχετικά με το τρανς βίωμα και την τρανς εμπειρία, θα έχουν την πρόθεση να ξεπεράσουν τα τρανς στερεότυπα, και τελικά θα καταλάβουν τι είναι όλα αυτά για τα οποία η κοινότητα διαμαρτύρεται και παλεύει. Η απάντηση βρίσκεται μέσα στην τρανς κοινότητα. Εκεί που εμείς υπάρχουμε ως εμείς. Όπως εμείς θέλουμε να υπάρχουμε. Έξω από τα όρια του έμφυλου κατεστημένου. Με τα ονόματα που εμείς διαλέξαμε για εμάς. Με τα τρανς σώματα μας. Με τις απαντήσεις που δίνουμε εμείς για εμάς. Στα περιβάλλοντα που νιώθουμε ασφαλείς. Με τους φίλους και τις φίλες μας. Τους συντρόφους και τις συντρόφισσες μας.

ΥΓ: Όσ@ περάσουν τον τρανς λαβύρινθο, δεν κερδίζουν μπισκοτάκι!

*Όπου @ περιλαμβάνονται όλα τα φύλα, αρσενικά, θηλυκά, ουδέτερα.

*pre op = pre operation/post op = post operation

*cis = μη τρανς

«Άσφαιροι» και πάλι...

Δανάη Κασίμη

Δεν χρειαζόμαστε συστάσεις! Είμαστε για ακόμα μια φορά, ουδέτεροι και αποχαυνωμένοι, μάρτυρες της επικείμενης ψήφισης ενός νομοσχεδίου που αφορά τις ελληνικές ακτές και τον αιγιαλό. Ακόμη ένα δημόσιο αγαθό, εννοείται ότι ιδιωτικοποιείται μέσω της άμεσης εμπορευματοποίησης του, καταστρατηγώντας το πλέον ανύπαρκτο Σύνταγμα, το οποίο με τη σειρά του εννοείται, ότι έχει ισχύ μόνο όταν τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αποτελούν εμπόδιο στην κυκλοφορία, στη συσσώρευση του κεφαλαίου και στην επανεπένδυση του.

Η σημερινή οικονομική κρίση, αποτέλεσμα της προ πολλού υπάρχουσας ανθρωπιστικής κρίσης σε βάρος των ανθρώπων του τρίτου κόσμου, σαρώνει στο πέρασμά της κάθε αξία που θεωρούσε δεδομένη ο αποχαυνωμένος δυτικός άνθρωπος (εμείς δηλαδή), ο οποίος για να ξυπνήσει πρέπει να απειληθεί ο ίδιος. Η καταστροφή του περιβάλλοντος έχει ξεκινήσει εδώ και πολλά χρόνια. Από τη στιγμή που ο άνθρωπος αποφάσισε ότι πρέπει να κυριαρχήσει απόλυτα πάνω στη φύση, αφού προηγουμένως κυριάρχησε στον ίδιο του τον εαυτό καθιστώντας τον μ' αυτόν τον τρόπο πιόνι ενός συστήματος εκμετάλλευσης, τα καταστροφικά αποτελέσματα δεν άργησαν να φανούν. Οι άνθρωποι έγιναν άγρια θηρία που επιτίθενται στο φυσικό τους περιβάλλον, αισθανόμενοι ότι μπορούν να ανακαλύψουν ακόμη και το μαγικό ζωμό της αιωνιότητας.

Σήμερα, εγκλωβισμένοι μέσα στα δεσμά του συστήματος, που οι ίδιοι δημιουργήσαμε και έχοντας ως πρωταρχικό στόχο να το σώσουμε από την κατάρρευση, ανεχόμαστε την εφαρμογή της

ολοκληρωτικής πολιτικής των διαχειριστών του, δεχόμενοι να υποταχθούμε μπροστά στην απαξίωση κάθε δικαιώματος που θεωρούμε για κάποιο λόγο ότι προστατεύεται συνταγματικά.

Είναι αυτονόητο, ότι το ξεπούλημα των ακτών με το νομοσχέδιο που κατατέθηκε προς ψήφιση, εντάσσεται σε ένα γενικό σχέδιο καταστροφής το οποίο έχει ως στόχο το βραχυπρόθεσμο κέρδος. Φυσικά και δε μας εκπλήσσει ένα τέτοιο επικείμενο γεγονός, όταν πρώτα από όλα έχει ξεπουληθεί κάθε αξία της ανθρώπινης ζωής και αξιοπρέπειας, σηματοδοτώντας την περίοδο της νεοδουλείας του 21^{ου} αιώνα στην Ελλάδα αλλά και στον υπόλοιπο δυτικό κόσμο. Οι μέρες της ευημερίας της δύσης έλαβαν τέλος και η διάσωση του κεφαλαίου που περνάει κρίση, προκειμένου να επανεπενδυθεί, απαιτεί όχι απλώς την κάρπωση της υπεραξίας εκατομμυρίων εργαζομένων, όπως γινόταν μέχρι τώρα, αλλά την υποθήκευση κάθε έμψυχου και άψυχου όντος. Οτιδήποτε μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την άνοδο των δεικτών της ανάπτυξης, εμπορευματοποιείται με μεθόδους fast track.

Το ερώτημα που τίθεται είναι μέχρι πότε θα δημοσιεύουμε απλά κείμενα διαμαρτυρίας και θα αρκούμαστε στην άσκοπη καταγγελία και τις φωνές οργής που δεν εκτονώνονται δημιουργικά και αποτελεσματικά προκειμένου να αναχαιτίσουν το προαναφερόμενο και γνωστό σε όλους σχέδιο των ολίγων. Μέχρι πότε θα ζητιανεύουμε από το φάντασμα του συντάγματος να αναστηθεί και να μας σώσει, όταν οι διαχειριστές της εξουσίας δε διστάζουν ακόμη και να δηλητηριάσουν τους υδάτινους πόρους μιας ολόκληρης περιοχής, όπως έγινε στις Σκουριές; Όταν οι ίδιοι δε διστάζουν ακόμα και να επαναφέρουν τα βασανιστήρια ως μέθοδο παραδειγματισμού, προκειμένου να πατάξουν τους αντιφρονούντες...Με ποιιά λογική θεωρούμε, ότι το υπάρχον πολιτικό σύστημα μπορεί να μας προστατέψει και ως δια μαγείας να ενεργοποιήσει τις διατάξεις που προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δημόσια αγαθά;

Τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα που είναι κατοχυρωμένα στο σύνταγμα, δεν μπορούν να προστατευτούν από αυτό αλλά από εμάς

τους ίδιους. Είναι κωμικοτραγικό το σκηνικό της κινητοποίησης για απόσυρση του τάδε ή του δείνα νομοσχεδίου, χωρίς ταυτόχρονα να διατυπώνουμε προτάσεις για συμμετοχή στους θεσμούς που οι ίδιοι θα πρέπει να δημιουργήσουμε. Μπροστά στο επίδικο της προστασίας της κοινόχρηστης δημόσιας γης (ο αιγιαλός και οι παράκτιες και παραλίμνιες περιοχές), δεν είναι δυνατόν να παπαγαλίζουμε συνεχώς ότι το νομοσχέδιο, που αφήνει στο έλεος του κάθε επενδυτή τον αιγιαλό και τις ακτές, αντίκειται στο άρθρο 24 του Συντάγματος. Σε περίπτωση που δεν το έχουμε καταλάβει, αυτού του είδους οι διεκδικήσεις είναι σα να ζητάμε από τον λύκο, ο οποίος κατάφερε να παραβιάσει την ήδη κατεστραμμένη-σαπισμένη στάνη, να εξέλθει ήσυχα από αυτήν και να του εξηγούμε παράλληλα ότι η στάνη βρίσκεται εκεί για να προστατεύει τα πρόβατα και ότι επιπλέον αυτός είναι υποχρεωμένος να την επαναφέρει στην αρχική της κατάσταση, χωρίς να τα ενοχλήσει.

Τίποτα δεν είναι απλό όπως και τίποτα δεν είναι ανέφικτο...αρκεί να γνωρίζουμε ποιος είναι ο αληθινός εχθρός.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 15

Από τον σωφρονισμό στην αιχμαλωσία και τον διάχυτο κοινωνικό έλεγχο

Σπύρος Τζουανόπουλος

Στις φυλακές «τύπου Γ» θα εγκλείονται καταδικασμένοι, αλλά και υπόδικοι, για τρομοκρατία, εσχάτη προδοσία και λοιπά αδικήματα σχετιζόμενα με εγκληματική οργάνωση, εκτίοντας πραγματική

ποινή (δηλαδή χωρίς κανένα ευεργετικό υπολογισμό) τουλάχιστον 4 ετών εντός αυτών. Θα κρατούνται επίσης, όσοι κρατούμενοι κρίνονται επικίνδυνοι για την ασφάλεια της χώρας και τη δημόσια τάξη, καθώς και όσοι κρίνονται επικίνδυνοι για την τάξη και την ασφάλεια της φυλακής, όπου κρατούνται. Μέχρι σήμερα βέβαια, η τιμωρία μέσω των διαρκών μεταγωγών ήταν μια πραγματικότητα για μια σειρά κρατουμένων που έμπαιναν στο στόχαστρο των σωφρονιστικών και διεπόταν από την πλήρη αυθαιρεσία των τελευταίων: με τη θέσπιση του μέτρου όμως με τη βούλα του νόμου σκοπός είναι η διάχυση του φόβου για την αποτροπή των διεκδικήσεων εντός των φυλακών. Ο νόμος προβλέπει επίσης και μια σειρά από ολοκληρωτικά μέτρα, όπως:

- Καθολική στέρηση του δικαιώματος χορήγησης αδειών σε κρατούμενους αυτής της ειδικής κατηγορίας.
- Καθολική στέρηση της ημιελεύθερης διαβίωσης.
- Καθολική στέρηση του δικαιώματος των μεροκάματων.
- Ο χρόνος για την αποφυλάκιση όσων έχουν καταδικαστεί σε ποινή ισόβιας κάθειρξης για συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση αυξάνεται στα 20 χρόνια, από 16 που ισχύει σήμερα.
- Στέρηση-περιορισμός του δικαιώματος επικοινωνίας, τηλεφωνικής και διαζώσης με το κοινωνικό τους περιβάλλον, με τρόπο και όρους που θα διαμορφώνονται από τον εσωτερικό κανονισμό του Καταστήματος, από την αυθαιρεσία δηλαδή των σωφρονιστικών!
- Ο Εισαγγελέας Εκτέλεσης Ποινών παραγγέλλει με βάση την καταδικαστική απόφαση ή το ένταλμα προσωρινής κράτησης την μεταγωγή στις φυλακές ή στις πτέρυγες τύπου Γ' κρατουμένων και υποδίκων για τα εγκλήματα του άρθρου 187Α και συναφή. Επίσης, ο ίδιος Εισαγγελέας κρίνει, κατά τρόπο απόλυτο, ποιοι από άλλες κατηγορίες κρατουμένων αποτελούν απειλή όχι μόνο για τη τάξη και την ασφάλεια της φυλακής αλλά και της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, ώστε να μεταχθούν σε καταστήματα τύπου Γ.

Εκεί που το πράγμα ξεφεύγει από τα μέχρι τώρα ευρωπαϊκά δεδομένα και αρχίζει να γειτνιάζει με νομικά ήθη των ΗΠΑ είναι στις διατάξεις που προβλέπουν «ευνοϊκές» ρυθμίσεις για συνεργαζόμενους. Όσοι είναι υπαίτιοι οποιασδήποτε εγκληματικής πράξης (εκτός από συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση), εφόσον έδωσαν πληροφορίες ή με οποιονδήποτε τρόπο συνετέλεσαν στην εξάρθρωση τρομοκρατικής οργάνωσης ή σύλληψη φυγόδικων ή φυγόποινων για πράξεις τρομοκρατίας του άρθρου 187Α, επιβραβεύονται με αποφυλάκιση, με αναστολή της ποινικής δίωξης, με απόλυση! Ξεκάθαρος στόχος της ρύθμισης είναι η διάχυση του κλίματος ανασφάλειας μεταξύ των κρατουμένων, με απώτερο στόχο να σπάσει η αλληλεγγύη μεταξύ «ποινικών» και «πολιτικών».

Επίσης, ειδική υπηρεσία της αστυνομίας –ο κανονισμός λειτουργίας της οποίας θα είναι απόρρητος και δεν θα δημοσιευτεί– θα είναι πλέον υπεύθυνη όχι μόνο για την εξωτερική και περιμετρική φρούρηση της φυλακής, αλλά θα ελέγχει και την είσοδο-έξοδο σε αυτήν.

Πέραν της αυστηροποίησης των μέτρων που προβλέπονται για τους τρόφιμους των φυλακών αυτών, άξιο παρατήρησης είναι η διευρυμένη δυνατότητα που δίνει το κράτος στον εαυτό του να πράξει κατά το δοκούν. Ενδεικτικό είναι ότι επιτρέπεται στον κρατούμενο να προσφύγει εναντίον της κράτησής του σε φυλακές τύπου Γ' ενώπιον Δικαστικού Συμβουλίου, ο Εισαγγελέας όμως μπορεί να τον ξαναστέλνει στις φυλακές Γ' επ' άπειρον, αφού του επιτρέπεται να επανεκδώσει νέα εντολή κράτησης για τον ίδιο κρατούμενο, «εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία». Το πανηγυρικότερο όλων όμως είναι ότι τα βουλεύματα και οι διατάξεις αυτές κοινοποιούνται υποχρεωτικά στον Υπουργό Δικαιοσύνης, ο οποίος έχει και ο ίδιος δυνατότητα προσφυγής!

Νομιμοποιητικός πυλώνας της φυλακής στο κοινωνικό συμβόλαιο είναι η αντίληψη περί σωφρονισμού του εγκλείστου. Στο νέο νομοσχέδιο, όπως σωστά έχει διαπιστωθεί από τους εγκληματολόγους όλου του πολιτικού φάσματος, η αντίληψη αυτή υπονομεύεται ανοιχτά και σαν σκοπός πλέον τίθεται η

εξουδετέρωση-αχρήστευση του απείθαρχου υποκειμένου, άσχετα από την «βαρύτητα» της πράξης που τον οδήγησε στη φυλακή. Ενδεικτικό είναι ότι ο νομοθέτης δεν έχει ως κριτήριο την ποινική απαξία του εγκλήματος, που διέπραξε ο κρατούμενος, ώστε να στείλει στις φυλακές τύπου Γ΄ τους «βαρυποινίτες»: αντίθετα, κριτήριό του είναι η απειθαρχία, η οποία μπορεί π.χ. να στείλει έναν υπόδικο για οποιοδήποτε έγκλημα στην απομόνωση των φυλακών Γ΄, επειδή διαπληκτίστηκε με έναν σωφρονιστικό υπάλληλο.

Από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και μετά παρατηρείται η εντεινόμενη ενσωμάτωση και στο Ελληνικό δίκαιο του Ποινικού Δικαίου του Εχθρού. Πρόκειται για μια δικαιική αντίληψη, που έρχεται σε ρήξη με τα νομιμοποιητικά θεμέλια του Κράτους Δικαίου και εδράζεται στην αντίληψη ότι ορισμένες «απείθαρχες» κατηγορίες κοινωνικών υποκειμένων δε θα πρέπει να προστατεύονται από την ίδια δέσμη νομικών εγγυήσεων, όπως ένας πλήρης φορέας δικαιωμάτων : αντίθετα, θα πρέπει να θεσπιστούν διατάξεις που θα κατοχυρώνουν αντιμετώπιση Εχθρού. Πρόκειται για την προσπάθεια ρύθμισης της σχέσης της κατάστασης εξαίρεσης στο πεδίο της εφαρμογής του ποινικού νόμου, της σχηματοποίησης δηλαδή κανόνων, που θα ρυθμίζουν την απελευθέρωση δυνατοτήτων κρατικής βίας σε απείθαρχα υποκείμενα. Το Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού τιμωρεί αυστηρότερα ακριβώς για το φρόνημα του εγκληματία, και η υιοθέτησή του ακριβώς εξυπηρετεί την επισημοποίηση και τον καθαγιασμό του «χαμηλής έντασης» εμφυλίου πολέμου που διεξάγεται στο εσωτερικό των Δυτικών κοινωνιών. Στην Ελλάδα ήταν μέχρι πρόσφατα το αντάρτικο πόλης (και το «κοινό» έγκλημα όταν απάγει επιχειρηματίες «εθνικού ενδιαφέροντος»), αλλά ο κύκλος των εχθρών έχει ήδη διευρυνθεί στους «βίαιους ριζοσπάστες» και στους «παραβατικούς μετανάστες». Όλοι όσοι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του κοινωνικού ανταγωνισμού γίνονται θύματα του νομικού ολοκληρωτισμού, ακριβώς γιατί το παράνομο των πράξεών τους έχει έκδηλα πολιτικό χαρακτήρα. Το πολιτικό/αστυνομικό/δικαστικό σύμπλεγμα δρα πλέον σαν ενιαία εξουσία. Η ζώνη αυτή ολοένα και θα επεκτείνεται, όσο θα

διευρύνεται και ο κύκλος των ανθρώπων, που η εξουσία θέλει να θέσει σε καθεστώς εξαίρεσης. Ο κύκλος έχει ήδη διευρυνθεί στους μετανάστες και σιγα-σιγά θα περιλάβει και τους οφειλότες του Δημοσίου, ενώ σχέδια για ιδιωτικοποίηση των κέντρων κράτησης αρχικά και των φυλακών σε επόμενο στάδιο έχουν κάνει την εμφάνισή τους, απλώνοντας το σκοτάδι της αυθαιρεσίας και εντείνοντας την επίθεση στο έγκλειστο κομμάτι της κοινωνίας μας.

Στο πεδίο της σωφρονιστικής νομοθεσίας, η απόρριψη του προηγούμενου νομοσχεδίου για την μεταρρύθμιση του Σωφρονιστικού Κώδικα σε ηπιότερη κατεύθυνση, συνδυαστικά με την μη εφαρμογή των εξαγγελθέντων μέτρων για την αποσυμφόρηση και αντ' αυτών η ψήφιση στα θερινά τμήματα μιας Βουλής, που θυμίζει Βαϊμάρη, του πιο επιθετικού νομοσχεδίου που έχει κατατεθεί από αυτή την κυβέρνηση είναι μια άνευ προηγουμένου επίθεση, που οφείλουμε να την τσακίσουμε. Ο βασικός στόχος του νόμου, πέραν όλων των λοιπών σχεδίων έντασης του ολοκληρωτισμού, είναι να σπάσει τους δεσμούς αλληλεγγύης των κρατουμένων, αφενός μεταξύ τους και αφετέρου με τους «έξω». Αυτό που φοβίζει την εξουσία πιο πολύ δεν είναι ούτε το οργανωμένο έγκλημα που ελέγχει ολόκληρα πεδία στις φυλακές, ούτε οι αποδράσεις, ούτε η «ανομία» εντός των τειχών των φυλακών. Αντίθετα, είναι αυτό που διαχρονικά τρομοκρατούσε και τρομοκρατεί κάθε εξουσία που υπήρξε, και δεν είναι άλλο από την αυτοοργάνωση των από τα κάτω που συνειδητοποιούν ότι δεν έχουν να χωρίσουν τίποτα μεταξύ τους και δεν έχουν να χάσουν τίποτα παρά τις αλυσίδες τους. Η μάχη για τις φυλακές θα κρίνει πολλά : εμείς θα κρατήσουμε τη θέση, που μας ανήκει, στο πλευρό της αγωνιζόμενης κοινωνίας για την κοινωνική απελευθέρωση.

Συνέντευξη Ρουσσόπουλος - Κατσιαφίκας: Οικοδομώντας μια Νέα Προοπτική από τα Κάτω (Μέρος 1ο)

Συνέντευξη Δημήτρη Ρουσσόπουλου / Γιώργου Κατσιαφίκα (Μέρος 1ο)

Συνέντευξη: Μικρόπολις

Μετάφραση/Απομαγνητοφώνηση: Μαριέττα Σιμεγιάτου

Στη χθεσινή σας ομιλία επικεντρώσατε αρκετά πάνω στη σημασία της γεωπολιτικής διάστασης για την κοινωνική αλλαγή, προσδιορίζοντας τον χώρο αυτό στην έκταση της πόλης και καταλήξατε διατυπώνοντας ως πρόταγμα 'να πάρουμε τις πόλεις'. Παράλληλα είπατε ότι αυτό απαιτεί να αναπτυχθούν επιμέρους κινήματα μέσα στις πόλεις τα οποία να συγκλίνουν με αυτό το πρόταγμα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό μέτωπο. Μπορείτε να μας πείτε από την εμπειρία σας –τη θεωρητική και την πρακτική φυσικά– σε ποιο σημείο βρίσκεται αυτή τη στιγμή η δική σας η δράση;

Ρουσσόπουλος: Θα προσπαθήσω να συνοψίσω τα όσα είπα στην ομιλία μου. Σήμερα πήγα να δω τι γίνεται στην πορεία της Πρωτομαγιάς και είδα στο ΠΑΜΕ απλό κόσμο. Μου έκανε εντύπωση ότι το 2014 το ΠΑΜΕ και οι σταλινιστές μπορούν ακόμα και συσπειρώνουν τον απλό κόσμο. Μετά πήγα στην πορεία αναρχικών-τροτσκιστών. Κατ'αρχάς, ήταν πολύ λιγότεροι, δεύτερον είδα ότι το 90% από τους αναρχικούς ήταν νέοι, παιδιά. Αναρωτήθηκα λοιπόν, που είναι το πρόβλημα. Γιατί οι αναρχικοί που έχουν τόσα να πουν βρίσκουν ένα τείχος και δεν μπορούν να απευθυνθούν στον απλό κόσμο, να τον καλέσουν να συμμετέχει; Εάν λοιπόν αυτό το τείχος δεν πέσει, διακυβεύεται η ίδια η επιβίωση του κινήματος. Αυτό είναι το πρώτο ζήτημα.

Για παράδειγμα, εδώ σε αυτό το πολύ σημαντικό χώρο [Σημ.: τον κοινωνικό χώρο Μικρόπολις] μπορείτε να μιλήσετε στον απλό κόσμο σχετικά με τα προβλήματά του και πώς μπορούν να λυθούν. Έτσι, μπορεί να ξεκινήσει ένα κίνημα που θα αλλάξει ριζικά την πόλη. Πρέπει να βρείτε μια γλώσσα για να μιλήσετε στον απλό κόσμο για τα υπαρκτά προβλήματα που αντιμετωπίζει μέσα στην κρίση. Ο Murray Bookchin έλεγε δεν θα συνιστούσα να μιλάμε στον αμερικανικό λαό στα ρώσικα ή στα κινέζικα. Πρέπει να μιλάμε αγγλικά για τον απλό κόσμο, γιατί κι εμείς Αμερικανοί είμαστε. Πρέπει λοιπόν να δημιουργήσουμε μια γέφυρα, να βγούμε στα σοκάκια της πόλης και να μιλάμε απλά. Εμείς το κάναμε. Είμαι μέλος μιας πόλης, μιας ομάδας όπου όλοι με γνωρίζουν. Το ενδιαφέρον είναι ότι ασχέτως εάν ξέρουν τις απόψεις μου και με θεωρούν γνήσιο τέκνο του Ravachol [Σημ.: Γάλλος αναρχικός του 19^{ου} αιώνα], μου δείχνουν μια εμπιστοσύνη και μ'αγαπούν. Θέλουμε να προχωράνε τα θέματά μας. Πρέπει να κερδίσουμε την εμπιστοσύνη του γείτονα και από εκεί και πέρα θα κάνουμε πολλά. Παρένθεση, σήμερα εδώ έφαγα μπάμιες που είχα να φάω χρόνια, με τσίπουρο και μια ωραία σαλάτα. Χάρηκα πάρα πολύ. Πρέπει να βγούμε από αυτό το κτίριο και να συνομιλήσουμε με όλο τον κόσμο. Αυτά κάνουμε εκεί που μένω και έχουμε κερδίσει πολλά. Η γέφυρα επικοινωνίας είναι το πιο σημαντικό.

Διαβάσαμε σε συνεντεύξεις σας ότι σαράντα χρόνια κάνετε προσπάθειες για να αναπτύσσετε πρωτοβουλίες, τοπικά κινήματα και άλλα. Σήμερα ζούμε μια κατάσταση στην Ελλάδα που μας κάνει ανυπόμονους. Σαράντα χρόνια φαντάζουν πολλά για να υπάρξει κοινωνική αλλαγή. Σήμερα τι μπορούμε να κάνουμε; Πώς μπορεί να γίνει επιτάχυνση της διαδικασίας ώστε να υπάρξουν αλλαγές τώρα;

Ρουσσόπουλος: Κάποτε ρώτησα τον Τσόμσκυ, πώς έγινε και μέσα σε ένα μήνα, τον Ιούλιο του '36 συνέβη μια ολόκληρη κοινωνική επανάσταση στην Ισπανία; Μου απάντησε λοιπόν ο Τσόμσκυ ότι οι αναρχικοί γονιμοποιούσαν το έδαφος ήδη σαράντα χρόνια πριν και προετοιμαζόταν η ελευθεριακή κουλτούρα με αυτομόρφωση, παιδεία και κοινωνικά κέντρα και έτσι όταν ο Φράνκο πήρε την εξουσία,

ο λαός ήταν έτοιμος. Δεν έπεσε από τα ουράνια. Αμέσως ο λαός, τα συνδικάτα ήξεραν τι πρέπει να κάνουν για να προστατεύσουν την ελευθερία τους. Πολλές φορές, αυτό παίρνει σαράντα χρόνια. Πρέπει να δείχνουμε υπομονή. Το πρόβλημα είναι δύσκολο αυτή τη στιγμή, αλλά η λύση μπορεί να μην υπάρχει τώρα και να έρθει αύριο-μεθαύριο. Χρειάζεται υπομονή.

Επειδή θεωρείτε ως προνομιακό χώρο παρέμβασης την πόλη και με το δεδομένο ότι ένα πανίσχυρο καπιταλιστικό σύστημα έχει τους τρόπους να ενσωματώνει και να αφομοιώνει την οποιαδήποτε αυθεντική κίνηση σε αυτή τη βάση –ειδικά μέσα στις πόλεις–, ποιες δικλίδες ασφαλείας έχετε βρει εσείς ως μέλος ενός ευρύτερου κινήματος βάσης έτσι ώστε το σύστημα να μην καταφέρει να σας αλλοιώσει, να αλλάξει τις απόψεις σας, να μη σας ενσωματώσει; Έχουμε την εντύπωση ότι το σύστημα δεν ενοχλείται ιδιαιτέρως από κινήματα βάσης, όταν καταφέρνει να περνάει τη λογική του σε τέτοιες ομάδες. Πώς μπορούμε να το αποκρούσουμε αυτό;

Ρουσσόπουλος: Πρέπει να κάνουμε συνεχώς προσπάθειες και με κάθε προσπάθεια να κατανοούμε και κάτι καινούριο. Ο Ντέιβιντ Χάρβεϊ στο τελευταίο βιβλίο του *Rebel Cities* έκανε μια λίστα με τις πόλεις –πλατεία Ταχρίρ, Βαρκελώνη, Μαδρίτη κλπ.– που έχουν παίξει ρόλο σε κινήματα και η λίστα είναι πολύ μεγάλη. Κάποιος θα πει ε, και τι έγινε; Πρώτον, φοβήθηκε το κεφάλαιο. Συζητούνται αυτά τα θέματα στα συνέδρια στο Νταβός. Πώς μπορούμε να χειραγωγήσουμε τον κόσμο; Είναι θυμωμένος ο κόσμος, πρέπει να πάμε με τα νερά του. Όσο τους μελετάμε εμείς στο παγκόσμιο κοινωνικό φόρουμ, για παράδειγμα, τόσο μας μελετούν κι εκείνοι. Πέρυσι ταξίδεψα στην Τυνησία για το φόρουμ. Οι διοργανωτές περίμεναν 32.000 άτομα. Ήρθαν τελικά 58.000 άνθρωποι από 110 μέρη και 4.000 κοινωνικά κινήματα. Απορήσαμε όλοι με το πόσος κόσμος ήρθε για να συζητήσουμε πώς θα παλέψουμε το παγκόσμιο κεφάλαιο και θα οικοδομήσουμε μια άλλη κοινωνία. Δεν υπάρχει σίγουρη απάντηση σε αυτό, ούτε αναμφισβήτητη αλήθεια. Μοιάζει με μυθιστόρημα που κάθε μέρα αλλάζει. Πρέπει να έχουμε την πείρα και τη μόρφωση για να

καταλαβαίνουμε και να μην εξαγοραστούμε από το κράτος και το κεφάλαιο. Υπάρχουν διάφορα κλειδιά με τα οποία μπορούμε να προστατεύσουμε τον εαυτό μας και το κίνημα γύρω μας.

Κατσιαφίκας: Ο Δημήτρης [Ρουσόπουλος] κι εγώ ταξιδεύουμε εδώ και καιρό μαζί και είχαμε την ευκαιρία να συζητήσουμε αυτά τα ζητήματα. Ένα ενδιαφέρον επιχείρημα που έχει ο Δημήτρης είναι ότι από τα κάτω προς τα πάνω, βήμα-βήμα μπορούμε να οικοδομήσουμε νέα δυναμική. Η προσέγγισή μου είναι λίγο διαφορετική. Ταυτόχρονα με την οικοδόμηση από τα κάτω, θα πρέπει να καταστρέφεται και το σύστημα. Εάν δεν γίνει παράλληλα αυτό, το σύστημα θα ανατρέψει οτιδήποτε οικοδομείται από τα κάτω. Εάν εξετάσουμε τις μεγάλες επαναστάσεις, τη Ρωσική Επανάσταση, ακόμα και τη Γαλλική θα έλεγα και την Αμερικανική, το μόνο που έκαναν ήταν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη του παγκόσμιου συστήματος. Η Αμερικανική Επανάσταση οδήγησε στην εξαφάνιση των βουβαλιών και την εξολόθρευση των ιθαγενών Αμερικανών. Η Γαλλική Επανάσταση οδήγησε στις γαλλικές αποικίες στην Ασία και την Αφρική. Όσο λοιπόν κι εάν ήταν βήματα μπροστά, ήταν και βήματα προς τα πίσω. Ο μόνος τρόπος για να εμποδίσεις το σύστημα να αφομοιώνει, είναι να το καταστρέψεις. Αυτό λοιπόν είναι το καίριο ζήτημα που κατά τη γνώμη μου μας θέτει η ιστορία.

Σήμερα αντιτίθενται περισσότεροι άνθρωποι στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα από ποτέ στην ιστορία του καπιταλισμού. Το ερώτημα είναι πώς μπορεί να καταστραφεί το σύστημα. Θα έλεγα ότι υπάρχει ένας πλούτος από εμπειρικά δεδομένα σχετικά με εξεγέρσεις παντού στον κόσμο, όπως το κίνημα Occupy, την Αραβική Άνοιξη, τις εξεγέρσεις στην Ελλάδα... Όλα αυτά τα παγκόσμια κύματα ενισχύονται σε ένταση. Το '68 ήταν ένα κίνημα που εκτεινόταν από τη Γαλλία ως το Βιετνάμ, τις Ηνωμένες Πολιτείες, το Μεξικό, τη Γκάνα, ένα ενιαίο κίνημα. Και μετά το '68 είχαμε και άλλα κύματα. Το κύμα του Σιάτλ και της σύγκλισης ενάντια στο νεοφιλελευθερισμό, αλλά είχαμε κι ένα κύμα εξεγέρσεων στην Ασία από το 1986 έως το 1992: σε εννέα μέρη ανατράπηκαν οκτώ δικτατορικά καθεστώτα σε έξι μόλις

χρόνια. Αυτό είναι πολύ πιο σημαντικό από την Αραβική Άνοιξη. Κι όμως το κύμα αυτό των εξεγέρσεων είναι άγνωστο.

Πιστεύω ότι παγιδευόμαστε σε μια Ευρωκεντρική δυναμική που κατακερματίζει τον κόσμο. Εκεί ακριβώς είναι το πρόβλημα. Ο παγκόσμιος καπιταλισμός βλέπει τον κόσμο ως ένα. Και τα κινήματα από τα κάτω συχνά παγιδεύονται σε εθνικιστικές και τοπικές ιστορίες. Η πρόκληση για να καταστραφεί το σύστημα είναι να κατανοήσουμε πρώτα το παγκόσμιο κίνημα ως ένα, ενιαίο, συσπειρωμένο γύρω από πολύ παρεμφερείς τάσεις, την άμεση δημοκρατία, την αυτονομία, δηλαδή την ανεξαρτησία από πολιτικά κόμματα, την άμεση δράση, να μην περιμένεις δηλαδή να σου πει τι θα κάνεις μια κεντρική επιτροπή αλλά να δρας. Τέλος, την αλληλεγγύη, αυτό που αποκαλώ το «φαινόμενο του έρωτα», όταν οι άνθρωποι ξεσηκώνονται και τα κινήματα εξαπλώνονται. Όπως είπα, είχαμε πολλά τέτοια κύματα στο παρελθόν και στο μέλλον θα δούμε κι άλλα να γιγαντώνονται και να εξαπλώνονται ακόμα περισσότερο. Υπάρχει μια φωνή που θα πει ότι το σύστημα είναι το πρόβλημα; Να μια εναλλακτική: ξηλώστε την Παγκόσμια Τράπεζα, ξηλώστε το ΔΝΤ, ξηλώστε τον ΠΟΕ, ας δημιουργήσουμε περιφερειακές μονάδες δανεισμού, συνεργατικές τράπεζες, αυτό δηλαδή που λέει και ο Δημήτρης [Ρουσόπουλος], οικοδόμηση ενός συστήματος από τα κάτω. Το ζήτημα λοιπόν πιστεύω είναι η σύγκλιση αυτών των δυο τάσεων.

Μπορούμε να ανατρέψουμε την εξουσία του συστήματος χωρίς να καταλάβουμε την εξουσία;

Κατσιαφίκας: Σύμφωνα με τη δική μου κατανόηση του Χάλογουέι, δεν λέει ότι δεν πρέπει να έχουμε να κάνουμε με το σύστημα, λέει ότι απλά δεν μπορείς να καταλάβεις το σύστημα και στη συνέχεια να εξουσιάζεις με τις ίδιες μορφές διακυβέρνησης που ισχύουν. Αυτό καταλαβαίνω ότι λέει, πώς θα αλλάξουμε τον κόσμο χωρίς να πάρουμε την εξουσία. Το πρόβλημα είναι να καταστραφεί η εξουσία, να καταστραφούν τα έθνη κράτη. Γιατί υπάρχουν αυτή τη στιγμή κάπου 200 κράτη που κατασπαταλούν όλα τα λεφτά μας σε όπλα και αστυνομίες και φυλακές και όλα αυτά τα πολύ δαπανηρά πράγματα; Γιατί επιτρέπουμε να συνεχίζεται αυτό; Η

παγκόσμια συνείδηση σήμερα, αντιμέτωπη με το 1% -ή καλύτερα με το 0,1%- αλλάζει τη συζήτηση διεθνώς. Δεν γίνεται όμως ακόμα συζήτηση για τον καπιταλισμό ή για την διάλυση των εθνών-κρατών. Δεν γίνεται λόγος σε λαϊκή βάση. Θα γίνει όμως και καθήκον μας είναι να το αναδείξουμε σε κυρίαρχο λόγο σε λαϊκή βάση. Πάρε παράδειγμα το Μεσανατολικό. Μιλούν όλοι για λύσεις ενός ή δυο κρατών. Έχει βγει κανείς να πει, κοιτάξτε, στην αλήθεια δεν χρειάζεστε κράτος;

Διαπιστώνουμε ωστόσο ορισμένες τάσεις ότι το κράτος πάει προς διάλυση, υπάρχει η τάση ότι το έθνος-κράτος θα υποκατασταθεί από πολυεθνικές οντότητες ή ακόμα και από μια ζούγκλα μεγαλοεπιχειρήσεων.

Κατσιαφίκας: Το παγκόσμιο κεφάλαιο ισχυρίζεται ότι μπορεί να καλύψει όλες τις ανάγκες αυτού του κόσμου. Υφίσταται μια διαδικασία συσσώρευσης του πλούτου από το παγκόσμιο σύστημα. Για παράδειγμα εδώ στην Ελλάδα κλείνουν τα μικρά καταστήματα και έρχονται μεγάλες αλυσίδες. Το παγκόσμιο κεφάλαιο λέει λοιπόν 'είμαστε πάνω από έθνη', αλλά στην ουσία καταστρέφει τις οικονομίες λαών που δεν έχουν άλλα μέσα επιβίωσης. Το παγκόσμιο κεφάλαιο βγάζει υπέρογκα κέρδη –σήμερα τρισεκατομμύρια δολάρια που μάλιστα δεν επανεπενδύονται– ενώ στην Ελλάδα μαίνεται η κρίση που όλοι γνωρίζουμε. Δεν πιστεύω λοιπόν ότι το παγκόσμιο κεφάλαιο πηγαίνει πέρα από την ιδέα του έθνους-κράτους, το μόνο που κάνει είναι να αυξάνει την ισχύ του κεφαλαίου, πράγμα που σημαίνει ότι το κράτος-έθνος ισχυροποιείται με σκοπό την καταστολή του λαού που εξουσιάζει.

Ρουσσόπουλος: Πρέπει να είμαστε ρεαλιστές. Υπάρχουν σήμερα 400 πολυεθνικές ή γίγαντες που ελέγχουν την παγκόσμια οικονομία. Η λίστα δημοσιεύεται κάθε χρόνο στο περιοδικό Fortune. Ο George [Katsiafikas] μιλά εύγλωττα για την καταστροφή του καπιταλισμού και του παγκόσμιου συστήματος. Αυτό που πρέπει να προσέξουμε πολύ από την εμπειρία μας κατά την εξέταση όλων των μεγάλων επαναστάσεων είναι τι είμαστε έτοιμοι εμείς οι άνθρωποι να αντικαταστήσουμε όταν δημιουργούμε μια νέα κοινωνία. Πρέπει να ξέρουμε με τι θα αντικαταστήσουμε το

παλιό. Ο μόνος τρόπος να αντιμετωπιστεί αυτό είναι να προετοιμάζουμε, πριν την πτώση του παλιού συστήματος, τη βάση του νέου. Αυτό πίστευαν πάντα οι αναρχικοί. Ετοιμάζεις το καινούριο, όσο ετοιμάζεσαι για την ανατροπή του παλιού. Χωρίς αυτό, την έβαψες. Τι έχουν παράγει όλες οι λαϊκές επαναστάσεις; Αυτό δεν πρέπει να το εξετάζουμε ρομαντικά, αλλά με κριτική σκέψη, αντικειμενική. Ξέρουμε τι αντιπροσώπευε η Αμερικανική Επανάσταση. Ξέρουμε τι αποτελέσματα είχε η Γαλλική. Ξέρουμε και τι παρήγαγε η Αγγλική επανάσταση ακόμα παλιότερα. Τα περισσότερα από αυτά τα γεγονότα οδήγησαν σε δυο και τρία βήματα πίσω, όσο έγινε ένα βήμα μπροστά. Πρέπει λοιπόν να κοιτάζουμε με κριτικό μάτι όποιον μας λέει, ακόμα και τον George Katsiafikas, ότι κορυφαία προτεραιότητά μας πρέπει να είναι η ανατροπή του συστήματος. Κι εγώ ανατρέπω το σύστημα, αλλά θέλω και να ξέρω που πηγαίνω το επόμενο πρωί. Και πιστεύω ότι και οι απλοί άνθρωποι θα θέλουν να ξέρουν τι θα αντικαταστήσει το σύστημα, την επόμενη μέρα. Γιατί αλλιώς δεν θα μας εμπιστεύονται όταν τους μιλούμε για ανατροπή του.

Ο απλός λαός είναι καχύποπτος. «Τι συμφέρον έχει τώρα αυτός;», σου λέει. Ένα από τα προτερήματα των Ελλήνων είναι ότι είναι από τη φύση τους καχύποπτοι. Γιατί γνωρίζουν ότι ο πολιτισμός μας έχει μακρά ιστορία απάτης και προδοσίας. Κι έτσι το επίπεδο εμπιστοσύνης μεταξύ Ελλήνων δικαιολογημένα δεν είναι υψηλό, γιατί οι άνθρωποι θέλουν να γνωρίζουν πού πάνε. Ένας καινούριος κόσμος είναι στις καρδιές μας, ας τον ορίσουμε λοιπόν και στο μυαλό μας. Ας κάνουμε λοιπόν μια συζήτηση για το ποιοι θα είναι οι βασικοί, οι ριζικοί θεσμοί της νέας κοινωνίας. Αυτό που λέω στον George είναι ναι, είναι ο στόχος μας η ανατροπή της παγκόσμιας οικονομίας ως έχει, αλλά ποια θα είναι τα οδοφράγματά μας για να το πετύχουμε αυτό; Η άποψή μου είναι ότι πρέπει να επανακτήσουμε γεωπολιτικά ορισμένους χώρους. Θα ήθελα ας πούμε αυτό το κτίριο, το Micropolis, να είναι η Θεσσαλονίκη. Αλλά δεν είναι. Το ερώτημα είναι, πώς θα το κάνουμε Θεσσαλονίκη; Πώς θα εξάγουμε την κουλτούρα, τη συντροφικότητα, την αδελφοσύνη, το κλίμα αλληλεγγύης που επικρατεί σε αυτό το κτίριο, σε ολόκληρη την πόλη. Εάν το

καταφέρουμε αυτό, θα έχουμε κάνει ένα βήμα προς την ανατροπή του συστήματος. Ένα πολύ σημαντικό βήμα, σε συνεργασία με τους ανθρώπους στην Πάτρα, τη Λάρισα, την Αθήνα και ούτω καθεξής. Φτιάχνεις λοιπόν από τα κάτω ένα είδους δίκτυο, μια είδους σχέση έτσι ώστε όταν το Μικρόπολις αντικαταστήσει τη βουλή, οι άνθρωποι θα ξέρουν τι να κάνουν και τι να περιμένουν. Αυτό είναι κάτι πολύ συγκεκριμένο για εμένα. Πρέπει να οικοδομούμε παράλληλα εναλλακτικές.

Το 2ο μέρος της συνέντευξης δημοσιεύεται [εδώ](#).

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 15

Ο Κρατικός Αντιφασισμός και το Κίνημα

Δανάη Κασίμη

Με αφορμή τη σύλληψη στελεχών της Χρυσής Αυγής και την αναταραχή που δημιουργήθηκε στον κόσμο του κινήματος και όχι μόνο, σχετικά με την πιθανότητα υπαγωγής της στις διατάξεις του τρομονόμου, είναι σημαντικό να διερωτηθούμε αν το θέμα αυτό είναι πράγματι, άξιο ανάλυσης, αφού προηγουμένως ξεκαθαρίσουμε το νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάχθηκε η ανωτέρω οργάνωση.

Τα τελευταία χρόνια της μνημονιακής περιόδου, αντιμετωπίζουμε πολύ συχνά, φαινόμενα αντίδρασης από πολλά κομμάτια της κοινωνίας, η οποία καταπιέζεται από τη σημερινή πολιτική. Τα κομμάτια αυτά εκφράζονται από διάφορους πολιτικούς φορείς, κοινοβουλευτικούς και μη. Η έντονη απογοήτευση και απελπισία που μας χαρακτηρίζει, οδηγεί πολλές φορές σε επιλογές, οι οποίες δεν αποτελούν προϊόν ώριμης πολιτικής σκέψης. Το

παράδειγμα της νεοναζιστικής οργάνωσης είναι χαρακτηριστικό. Ένα μέρος της κοινωνίας που υποφέρει ή απλά αντιδρά με το θυμικό, βρίσκει καταφύγιο στη Χρυσή Αυγή. Το γεγονός της δολοφονίας του Παύλου Φύσσα από μέλος της οργάνωσης, οδήγησε στην ενεργοποίηση των μηχανισμών της δικαιοσύνης με την παραπομπή του αρχηγού και άλλων στελεχών της οργάνωσης στις δικαστικές αρχές.

Ποια η σημασία της υπαγωγής ή μη της Χρυσής Αυγής στο άρθρο 187 Α ΠΚ και σε ποιο βαθμό επηρεάζει την επιλογή των μέτρων, εκ μέρους του κράτους, εναντίον των δράσεων που προέρχονται από τα κινήματα του ευρύτερου αριστερού και αναρχικού χώρου; Πώς αξιολογείται η κρατική αντιφασιστική πολιτική σήμερα από την ελληνική κυβέρνηση και ποιες είναι τελικά οι αξίες που πρέπει να υπερασπιστεί το κίνημα;

Αρχικά, να επισημάνουμε ότι η Χρυσή Αυγή παραπέμφθηκε τελικά με το 187 ΠΚ και όχι με το 187 Α ΠΚ. Η διαφορά είναι ότι με το τελευταίο άρθρο, δίνεται νομικός ορισμός στην τρομοκρατική πράξη και θεσμοθετείται η ποινική αντιμετώπιση του τρομοκράτη ως ατόμου, από μόνο το γεγονός ότι αυτός αξιολογείται ως τέτοιος από το ποινικό δίκαιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η υπόθεση των Πυρήνων της Φωτιάς. Τα περισσότερα μέλη της τελευταίας οργάνωσης, αντιμετώπισαν εξωφρενικά βαριές ποινές, χωρίς καν να ληφθούν υπόψη τα ελαφρυντικά, επειδή ακριβώς το ποινικό δίκαιο τους **όρισε** ως τρομοκράτες, και για το λόγο αυτό, κάθε έγκλημα που διέπραξαν υπήχθη στον τρομονόμο (δηλαδή στο άρθρο 187 Α ΠΚ).

Αντιθέτως, η Χρυσή Αυγή, παραπέμφθηκε με το 187 ΠΚ, το οποίο αφορά μια οποιαδήποτε εγκληματική οργάνωση που τελεί μια σειρά κακουργημάτων, τα οποία αναφέρονται αναλυτικά στο άρθρο αυτό. Δεν πρόκειται, με λίγα λόγια, για παραπομπή στη δικαιοσύνη εξαιτίας των πολιτικών τους φρονημάτων, αλλά εξαιτίας της συγκρότησης ή ένταξης, κατά περίπτωση, σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα, που επεδίωξε τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων. Το δίκαιο ή άδικο, η εσφαλμένη ή εμπεριστατωμένη αιτιολογία της παραπομπής της Χρυσής Αυγής στο

άρθρο αυτό, δε θα πρέπει να ανησυχεί το κίνημα.

Εκείνο, το οποίο είναι ανησυχητικό, όπως προανέφερα, είναι η εξευτελιστική και βάνουση ποινική αντιμετώπιση των πολιτικών οργανώσεων του αναρχικού χώρου και της αριστεράς, από τους κρατικούς μηχανισμούς στους οποίους εντάσσεται και μέρος της ελληνικής δικαιοσύνης. Η ανησυχία για το αν η Χρυσή Αυγή θα υπαγόταν ή όχι στον τρομονόμο, μικρή σημασία έχει.

Η φύση του τρομο-νομοθετήματος, αποτελεί μια προσπάθεια οχύρωσης του κράτους απέναντι στις πολιτικές απόψεις και πρακτικές που το απειλούν. Οποιαδήποτε ενέργεια, οποιαδήποτε προφορική ή γραπτή διατύπωση, που αντίκειται στις αποφάσεις που λαμβάνονται από την εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία, οδηγεί στο χαρακτηρισμό των υποκειμένων-φορέων ως τρομοκρατών και κατ' επέκταση μη πολιτών της χώρας αυτής. Συνάγεται και από τη διατύπωση της αντικειμενικής υπόστασης του ίδιου του άρθρου 187 Α ΠΚ: «...με τρόπο ή σε έκταση ή υπό συνθήκες που είναι δυνατό να βλάψουν σοβαρά μια χώρα... ή να βλάψει σοβαρά ή να καταστρέψει θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές δομές μιας χώρας...».

Τώρα, σχετικά με την αντιφασιστική δράση του κράτους, αυτή εκδηλώθηκε αφενός με την εισαγωγή στη Βουλή για ψήφιση, του νομοσχεδίου ενάντια στο ρατσισμό, πριν ακόμη διαπραχθεί η δολοφονία του Παύλου, αφετέρου με τη σύλληψη στελεχών της Χρυσής Αυγής. Εν τέλει, το νομοσχέδιο δεν ψηφίσθηκε από την πλειοψηφία των βουλευτών και επιπλέον, η αντιμετώπιση της οργάνωσης από τη δικαιοσύνη (στην ουσία την «εκτελεστική» εξουσία) ήταν ξεκάθαρα επιεικής, σε αντίθεση με την αντιμετώπιση των Πυρήνων.

Η άρνηση ή η κατάφαση της υπαγωγής της ΧΑ στον 187 Α ΠΚ, δεν εξυπηρετεί τη διατύπωση μιας γραμμής υπεράσπισης των δράσεων του κινήματος, οι οποίες ποινικοποιούνται από το σύστημα, μιας και το τελευταίο τάσσεται ούτως ή άλλως και χωρίς αμφιβολία, ενάντια στο πολιτικό σύστημα, αποτελώντας σοβαρή απειλή. Δεν μπορούμε εύκολα να ισχυριστούμε, ότι το γεγονός της μη

υπαγωγής της στο 187 Α, αποτελεί ανακούφιση σχετικά με τη μελλοντική ποινική αντιμετώπιση των δράσεων του κινήματος. Η δίκη των Πυρήνων είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η σοβαρή απειλή για το υπάρχον σύστημα είναι η διατύπωση ενός σοβαρού πολιτικού λόγου. Η φρασεολογία της Χρυσής Αυγής μακράν απέχει από έναν τέτοιο χαρακτηρισμό. Θα μπορούσε πράγματι να υπάρξει ένα εθνικιστικό ή ένα φασιστικό, όπως στην προκείμενη περίπτωση, κίνημα, το οποίο να αντιμάχεται το σύστημα. Η Χρυσή Αυγή, δεν φαίνεται να εντάσσεται σε αυτήν την κατηγορία, όταν αναμοχλεύει πάθη του παρελθόντος (εμφύλιος) και όταν δεν έχει ουσιαστικά κανένα πολιτικό πρόγραμμα. Βασίζεται απλά στο θυμικό των Ελλήνων και φυσικά στερείται σοβαρότητας πολιτικού λόγου και πρότασης.

Από την άλλη πλευρά, ο αντιεξουσιαστικός και αριστερός χώρος, θεωρείται ως ο πραγματικός «εχθρός» του υπάρχοντος νεοφιλελεύθερου καθεστώτος. Η προσπάθεια προστασίας και συντήρησής του, απέναντι στις κοινωνικές αντιδράσεις, δημιουργεί την ανάγκη εύρεσης ενός τέτοιου εχθρού. Η θεωρία των δύο άκρων, που έχει γίνει πολύ της μόδας τελευταία, δεν ευσταθεί με την ύπαρξη ενός μόνο εχθρού (ένα άκρο). Απαιτείται και ο αντίποδας αυτού (το άλλο άκρο), ο οποίος δεν μπορεί να είναι άλλος από τη Χρυσή Αυγή, η οποία ενεργεί ολοκληρωτικά και εκδικητικά. Όμως, είδαμε ότι η αντιμετώπισή της από τη δικαιοσύνη δεν ήταν ανάλογη εκείνης στην υπόθεση των Πυρήνων. Γιατί άραγε;

Θα κατέληγα λέγοντας ότι η νεοφιλελεύθερη πολιτική που ασκείται, ειδικά σήμερα με την παρούσα οικονομική κρίση, γέννησε διαφόρων ειδών κοινωνικές αντιδράσεις. Η τιμώρηση ή μη της Χρυσής Αυγής, αμφιβάλλω αν αποβαίνει αρνητική ή θετική αντίστοιχα για τα κινήματα. Εκείνα αποτελούν την πραγματική απειλή απέναντι στο σύστημα και εκείνα είναι που μπορούν να προτάξουν ένα νέο πολιτικό δημιούργημα, να διαμορφώσουν τις συνθήκες για τη δημιουργία νέων δικαιότερων θεσμών με σκοπό να αντικαταστήσουν τους υπάρχοντες. Δεν πρέπει λοιπόν να πέφτουμε στην παγίδα και να επιβεβαιώνουμε τα ανόητα συνθήματα και τις

θεωρίες που διαδίδει η κυβέρνηση και ειδικά τη θεωρία των δύο άκρων...

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 14

Περί της «συντακτικότητας των κινημάτων»

Αλέξανδρος Σχισμένος

Καθώς το πολιτικό ζήτημα παραμένει ρευστό και η σημασιακή κατάρρευση ανοίγει τον διάλογο, μία παλιά ιδέα με νέο ένδυμα ξεχωρίζει ανάμεσα στις θεματικές. Αναφέρομαι στο αμφιλεγόμενο ζήτημα της «Συντακτικότητας των Κινήσεων», ένα ζήτημα που ανέκυψε από την τελευταία απόπειρα των Νέγκρι – Χαρντ να στήσουν ένα πρόταγμα πολιτικής ανατροπής. Όπως βέβαια όλες οι απόπειρες των δύο (μετα)μαρξιστών συγγραφέων, και τούτη φέρει όλα τα στοιχεία ενός υπολανθάνοντος μαρξισμού, δηλαδή την αναζήτηση του “επαναστατικού” υποκειμένου (αφού το “πλήθος” φάνηκε έννοια τετριμμένη και κενή περιεχομένου), τον διαχωρισμό της κοινωνίας σε οντολογικά και υπαρξιακά αντιμαχόμενες υποκατηγορίες – τάξεις, την αναζήτηση ενός κοινωνιολογικού θεμελίου της εξουσίας και την επακόλουθη θεμελίωση ενός “απόλυτου” δικαίου.

Μετά το κόμμα και πέρα από το “πλήθος” (το οποίο σημαίνει σαφώς λιγότερα από το κόμμα), έρχεται τώρα το “Κίνημα” να αποτελέσει τον κινητήριο μοχλό της Ιστορίας, και να επιτελέσει το έργο της υποκατάστασης του Κράτους. Για μένα, η απόδοση κάποιου είδους Συντακτικής Εξουσίας (και θα επιμείνω σε αυτόν τον όρο γιατί δεν καταλαβαίνω τι σημαίνει “Συντάσσομαι”, απέναντι στην “Συντεταγμένη”, και διαφωνώ ριζικά με τη χρήση των όρων ως υποκατάστατα της “θεσμίζουσας – θεσμισμένης”, που

σημαίνουν πολλά) στα Κινήματα ενέχει το σπέρμα ενός ιδεολογικού ολοκληρωτισμού. Εξηγούμαι εν συντομία:

A) Κάθε κίνημα είναι συγκεκριμένο, μερικό και θεματικό. Το φοιτητικό κίνημα, το οικολογικό κτλ, αποτελεί μία κοινωνική κίνηση αντιπαράθεσης και σύγκρουσης με την κατεστημένη εξουσία σε μία συγκεκριμένη “στιγμή”, ωστόσο αυτή η σύγκρουση και αντιπαράθεση γίνεται σε ορισμένο τόπο (τόσο πραγματικά, χωρικά και χρονικά όσο και φαντασιακά) και με συγκεκριμένο πρόταγμα, το οποίο, όσο και να εγγράφεται σε μία γενικότερη πρόταση κοινωνικής ανατροπής, δεν παύει να παραμένει μερικό. Εκεί έγκειται και η δύναμη του κάθε κινήματος, ότι μπορεί να μιλήσει επί του παρόντος, διατηρώντας τον ουτοπικό ορίζοντα, ακριβώς επειδή εμπραγματώνει τις αξίες μίας άλλης κοινωνικής θέσμησης σε συγκεκριμένα και απτά ζητήματα, δημιουργώντας τις ρωγμές ελευθερίας στο υπάρχον. Μόλις όμως κάποιο κίνημα χάσει τον άμεσο πολιτικό του στόχο, είτε κατακτώντας τον είτε αποτυγχάνοντας, διαλύεται εκ της πραγματικότητας, καθώς η ίδια η ατομική συμμετοχή σε ένα κίνημα δεν παύει ποτέ να είναι μερική και τμηματική και συγκεκριμένη στον χρόνο, δηλαδή για όσον καιρό το ζήτημα τίθεται ως ζήτημα κομβικό.

Το ερώτημα κατά πόσο μία συνισταμένη πολλών κινήματων αποτελεί Κίνημα είναι μάλλον τετριμμένο και περιγραφικό. «The Movement» ονομάστηκε η ριζοσπαστική δεκαετία του '60 στην Αμερική, αλλά ο όρος αυτός αποτελεί μία κενή περιγραφή. Παρά τους κοινούς τρόπους, είναι προφανές πως το κίνημα για τις πολιτικές ελευθερίες και το κίνημα των χίπηδων αποτελούσαν διαφορετικές κοινωνικές κινήσεις με διαφορετικά άμεσα προτάγματα.

B) Φυσικά τα κινήματα μπορούν να αποτελέσουν μήτρες αμεσοδημοκρατικών και ελεύθερων θεσμίσεων που πράγματι να διευρύνουν τους χώρους κοινωνικής ελευθερίας/ρητά αυτοθεσμισμένης εξουσίας έξω και ενάντια στην κεφαλαίο/κρατική εξουσία. Μπορούν να αναδείξουν θεσμούς ελευθερίας όπως κοινωνικά κέντρα και κολεκτίβες. Ωστόσο η εμπειρία μας δείχνει πως δεν αποτελούν τις μόνες μήτρες ανάδειξης και ούτε καν τις πιο κατάλληλες, γιατί η πολιτική επιδίωξη ενός κινήματος είναι

ακριβώς οι ρωγμές και όχι οι θεσμίσεις. Οι ίδιοι άνθρωποι μπορούν φυσικά να προχωρήσουν σε θεσμίσεις, αλλά μέσα από διαδικασίες και ενέργειες που αφορούν πλέον την αυτοθέσμιση του δημόσιου ελεύθερου χώρου/χρόνου που οι κινηματικές διαδικασίες κατέκτησαν, αλλά όχι πλέον ως κίνημα, αλλά ως ελεύθερα πολιτικά άτομα. Αυτό είναι άμεση συνέπεια του Α) της περιορισμένης διάρκειας κάθε κινηματικής διαδικασίας, ενώ το ζητούμενο μίας θέσμισης είναι η ανοιχτότητα και αναπαραγωγή/μετάλλαξη, μέσα όμως σε μία διάρκεια συνέχειας.

Ένα κίνημα δεν μπορεί να θέσει το πραγματικό πολιτικό πρόβλημα, δηλ. το «ποιος αποφασίζει;» παρά μόνο αρνητικά, δηλ. ότι δεν μπορεί να αποφασίζει το κράτος και όχι αυτοαναφορικά, δηλ. αποφασίζουμε μόνο εμείς, γιατί τότε ρέπει στον ολοκληρωτισμό. Η θετική απάντηση είναι «αποφασίζει όλη η κοινωνία», και η αναζήτηση θεσμών που να επιτρέπουν στην κοινωνία να αποφασίσει ρητά.

Γ) Φυσικά, όλη η κοινωνία δεν μπορεί να συμμετέχει σε ένα κίνημα. Μάλλον οι “ενεργά δρώντες” κι αυτό σε ένα θεωρητικό επίπεδο μπορούν να συμμετέχουν (στην πραγματικότητα, λόγω της συγκεκριμένης χρονικότητας/τοπικότητας κάθε κινήματος ούτε αυτοί ως σύνολο). Πώς καθορίζονται αυτοί; Μα ακριβώς μέσω της συμμετοχής τους στο κίνημα. Η αυτοαναφορικότητα γίνεται κλειστότητα. Σκεφτείτε το εργατικό κίνημα ή το κομμουνιστικό για να καταλάβετε. Και οι υπόλοιποι;

Πιστεύω ότι ένα κίνημα διεκδικεί τόπους ελευθερίας όχι για να τους αποδώσει στον εαυτό του, αλλά σε ολόκληρη την κοινωνία. Όπως η δημιουργία ενός ελεύθερου δημόσιου χώρου δεν αφορά αυτούς που τον δημιούργησαν, αλλά όλη την κοινωνία.

Δ) Παρομοίως, διεκδικούμε μία κοινωνική εξουσία που να ασκείται άμεσα από την ίδια την κοινωνία και όχι από κάποιον διαχωρισμένο από αυτή αποκλειστικό θεσμό (κράτος). Είναι αυτή μία εξουσία “του κινήματος;” Σαφώς όχι. Αντιθέτως απαιτούνται θεσμοί ελευθερίας που να προσφέρονται και σε αυτόν που ποτέ δεν συμμετείχε στο κίνημα που άνοιξε τον δρόμο ώστε αυτοί οι

θεσμοί να θεμελιωθούν.

Ε) Η έννοια της συντακτικότητας δεν είναι ισοδύναμη της έννοιας της αυτοθέσμησης. Συντακτική είναι μία συνέλευση που τυποποιεί και συντάσσει τους κανόνες/νόμους που προέκυψαν από μία κοινωνική κίνηση. Δεν είναι η κίνηση καθεαυτή η οποία ούτε ως συντάσσουσα θα μπορούσε να θεωρηθεί καθώς δεν επικυρώνει, παρά μόνο διαμορφώνει τους όρους επικύρωσης και με δυναμικό τρόπο. Επίσης, η ίδια η κινηματική ορμή τείνει να διαλύσει τους προηγούμενους όρους νομιμοποίησης (κράτος) και πολύ καλά κάνει, ωστόσο θα μπορούσε να διαλύσει και τον ίδιο τον χώρο ελευθερίας αν προσπαθήσει να καθολικευτεί όχι σαν νόημα αλλά σαν εξουσία.

ΣΤ) Κάθε αμεσοδημοκρατική θέσμιση οφείλει να ορίσει και το όριο εξουσίας της. Ούτε ένα κίνημα ούτε μία συνέλευση μπορεί να γίνει καθολικός κοινωνικός θεσμός. Σκεφτείτε το κίνημα των πλατειών. Κατέρρευσε φαινομενικά όταν αποπειράθηκε να γίνει θεσμός αυτοκυβέρνησης πέραν των ορίων του. Στην πραγματικότητα πέτυχε ακριβώς αυτό. Να αναδείξει πως μονάχα ελεύθεροι κοινωνικοί θεσμοί με επίγνωση και διαρκή αναστοχασμό μπορούν να αναλάβουν την ευθύνη της περιοχής τους και δικτυωμένοι να δημιουργήσουν μία άλλη κοινωνική θέσμιση.

Ζ) Κάθε κοινωνική θέσμιση απαιτεί αλληλοσυμπληρωματικότητα και διαρκή ανακεφαλαίωση. Για να υπάρξουν αυτά θα πρέπει τα πολιτικά ζητήματα να αφορούν υπεύθυνα τον καθένα που συμμετέχει, το ίδιο και η λύση τους. Ακόμη και αν η Ιερισσός με αφορά πραγματικά, δεν μπορώ να αποφασίσω πώς θα γίνει η αυτοθέσμιση του ίδιου του χωριού τη στιγμή που δεν συμμετέχω στο πολιτικό σώμα που είναι υπεύθυνο για αυτήν την περιοχή, δηλαδή το ίδιο το χωριό. Μπορώ να συμμετέχω στο κίνημα, ακριβώς επειδή οι στόχοι του είναι η ελευθερία των κατοίκων της Χαλκιδικής να αυτοθεσμιστούν, πράγμα που με αφορά σαν νόημα και σαν κόμβος ελευθερίας. Αλλά τα εσωτερικά του κόμβου είναι ζητήματα απόφασης και εξουσίας των ανθρώπων εκεί.

Το ίδιο στους ελεύθερους χώρους. Αυτή η διττή σχέση κινήματος

και αμεσοδημοκρατικής θέσμησης δεν είναι αντίθεση ούτε αντίφαση αλλά συμπληρωματικότητα και αμοιβαία αναγνώριση που δημιουργεί μία αλληλοσυμπληρωματικότητα ενός πραγματικού δικτύου ελευθερίας και άμεσης δημοκρατίας.

Η) Η συντακτικότητα των κινήματων είναι μία έννοια που δεν εξηγεί ΤΙ ορίζεται ως κίνημα. Είναι η ίδια η κίνηση των ανθρώπων; Δηλαδή τα συλλαλητήρια για το Μακεδονικό ήταν κίνημα ή όχι; Μήπως κίνημα είναι οποιαδήποτε κίνηση είναι ενάντια στο κράτος; Και το συνδικαλιστικό κίνημα; Μήπως κίνημα είναι οποιαδήποτε κίνηση διεκδίκησης; Και το ισλαμικό κίνημα; Μήπως οποιαδήποτε κίνηση του λαού; Και τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα τύπου ΕΟΚΑ;

Οπότε, πάλι τίθεται το ζήτημα του περιεχομένου. Των αξιών που εμπνέει ένα κίνημα και γενικά των πολιτικών αξιών κάθε θέσμησης. Το ίδιο ζήτημα όμως δεν μπορεί να επιλυθεί παρά μόνο από την ίδια τη θέσμηση και ασφαλώς δεν αρκεί μία κίνηση ανθρώπων, χρειάζεται αναστοχασμός και βεβουλευμένη δράση, πολιτική πράξη και συζήτηση προκειμένου να τεθούν ρητά οι αξίες αυτές.

θ) Καταλαβαίνουμε λοιπόν πόσο επικίνδυνη είναι μια “κίνηματική” εξουσία, «Απόλυτη και πέραν κάθε περιορισμού εκτός από αυτούς που η ίδια θέτει». Το κίνημα των μπολσεβίκων το ίδιο δεν προέβαλλε; Το εργατικό κίνημα θα θέσει τον νόμο για ολόκληρη την κοινωνία; Οι εργάτες θα βγάλουν ό,τι προϊόν οι ίδιοι θέλουν, χωρίς τη συμβουλή του οικολογικού κινήματος; Θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα υπερ-κίνημα ομπρέλα κινήματων; Μήπως κάθε κίνημα, εξ ορισμού μερικό, θα αποκτήσει απόλυτη εξουσία στην θεματική του ενότητα;

Το νόημα της λέξης “κίνημα” είτε θα είναι συγκεκριμένο και μερικό, οπότε δεν μπορεί να διεκδικήσει μία εξουσία, είτε θα είναι γενικό και αφηρημένο, οπότε δεν σημαίνει τίποτε. Σίγουρα, σημαίνει λιγότερα από τη λέξη “ελεύθερος κοινωνικός χώρος”.

I) Για μένα, το πολιτικό πρόταγμα πρέπει να αναζητηθεί στη σύνδεση της πολιτικής άμεσης δημοκρατίας με τους θεσμούς της αντιεξουσιαστικής οικονομίας. Και η άμεση δημοκρατία και η αντιεξουσιαστική οικονομία, δύο πλευρές μίας κοινωνικής ρητής αυτοθέσμησης μπορούν να προκύψουν από κινήματα, μπορούν να εμπνεύσουν κινήματα, μπορούν να παλευθούν μέσα από κινήματα, αλλά δεν μπορούν να περιοριστούν σε κινήματα. Αφορούν όλους, ακόμη κι αυτούς που κάθονται στον καναπέ..

Iα) Η συντακτικότητα των κινήματων, ιδέα μεταμαρξιστική και αδιέξοδη, έρχεται σε ένα έσχατο επίπεδο σε αντίθεση με ακριβώς το πρόταγμα των αμεσοδημοκρατικών ελεύθερων κόμβων ενός δικτύου αντιεξουσιαστικής πολιτικής και οικονομίας. Είτε δηλαδή θα αποφασίζουν οι κινήματικοί όροι, όροι αντίθεσης προς κάτι, είτε οι αυτοθεσμιστικοί, όροι σύνθεσης του κάτι. Είναι αλληλοσυμπληρωματικοί στον βαθμό που δεν υπάρχουν αξιώσεις αποκλειστικότητας, όμως η συντακτικότητα αυτό ακριβώς σημαίνει.

Κίνημα ήταν ο ρώσικος λαός στους δρόμους, συντακτική δομή τα σοβιέτ. Όταν κάποιος μίλησε για εξουσία “στο όνομα” του κινήματος, αυτός ήταν ο Λένιν.

Επίσης, δεν είναι τυχαίο ότι η ιδέα, όπως προβάλλεται από τους Νέγκρι και Χαρντ, μοιάζει να θεωρεί αυτονόητο τον κοινωνικό διαχωρισμό βάσει της Σμίτειας διάκρισης Εχθρού-Φίλου. Φυσικά, δεν χρειάζεται να εξηγήσω γιατί αυτός ο διαχωρισμός είναι ουσιαστικά εξουσιαστικός και μήτρα καταστολής και καταπίεσης, ανάλογα με το ποιος ορίζεται ως “Εχθρός”. Και ποιος τον ορίζει; Δεν είναι τυχαίο πως ο Σμιτ, συγγραφέας του Ναζιστικού Συντάγματος, χρειάζεται έναν Εχθρό για να δικαιολογήσει μία ολοκληρωτική εξουσία. Το δικό μας πρόταγμα δεν μπορεί να συνίσταται σε μία απλώς αντιστροφή των πόλων. Πρέπει να υπερβαίνει και να καταστρέφει αυτήν τη διπολικότητα, τείνοντας προς μία ευρύτερη κοινωνική συνοχή βασισμένη στην ελευθερία και την άμεση δημοκρατία. Δεν θα το αναπτύξω περισσότερο, αλλά η ελευθερία και η αυτονομία είναι ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ και δεν αξιώνονται ή απαξιώνονται με όρους πλειοψηφίας ή

μειοψηφίας. Για να το πω πιο ξεκάθαρα, εγώ θα ήμουν υπέρ της ελευθερίας ακόμη και χωρίς ευδιάκριτο κοινωνικό κίνημα που να με στηρίζει.

Ελπίζω να είναι γόνιμες οι διαφωνίες μου.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 14

Κοινωνικά Κινήματα και Κοινωνική Μεταβολή: Τι Μεταβάλλουν τα Κινήματα στην Κοινωνία;

Μιχάλης Ψημίτης

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Σε ένα εκδοτικό αφιέρωμα εστιασμένο στις δυνατότητες και στους περιορισμούς των σύγχρονων κοινωνικών κινημάτων ως συλλογικών υποκειμένων για την κοινωνική αλλαγή οφείλει κανείς να σκεφτεί σοβαρά τις δυνατότητες και τους περιορισμούς τόσο της σύγχρονης θεωρίας γύρω από τα κινήματα όσο και της σύγχρονης θεωρίας γύρω από την κοινωνική αλλαγή. Η αλήθεια είναι ότι αυτές οι δύο θεωρίες –περίπου σαν συγκοινωνούντα δοχεία– έχουν συχνά «ανταλλάξει» δυνατότητες και αδυναμίες, ακριβώς στο μέτρο που η κάθε θεωρία μπορεί να σκεφτεί το αντικείμενό της προστρέχοντας σε ερμηνευτικές προσεγγίσεις σχετικές με το αντικείμενο της άλλης. Έτσι, το πώς ακριβώς θα οριστεί η κοινωνική μεταβολή και ποια επιμέρους φαινόμενα θα θεωρηθούν ότι εντάσσονται σε αυτή είναι ζητήματα καθοριστικής σημασίας για τους μελετητές των κοινωνικών κινημάτων προκειμένου να ερευνήσουν τη συμβολή των κινημάτων στην κοινωνική μεταβολή.

Αντίστοιχα, το τι συνιστά κοινωνικό κίνημα και ποιες είναι οι εκφάνσεις της ύπαρξής του μέσα στην κοινωνία είναι ζητήματα κρίσιμης σημασίας για τους μελετητές της κοινωνικής μεταβολής προκειμένου να ερευνήσουν τη συμμετοχή των κινημάτων στη διαδικασία κοινωνικής μεταβολής.

Ας πάρουμε για παράδειγμα μια, ας πούμε, ορθόδοξη μαρξιστική εκδοχή αυτής της σχέσης. Εδώ η κοινωνική μεταβολή προσλαμβάνει τη δυναμική ενός σταδιακού μετασχηματισμού των σχέσεων εξουσίας που αναγκαία οδηγεί, υπό το βάρος των δομικών συνθηκών της παραγωγής και της οικονομίας (τεχνολογική ανανέωση, παραγωγική συγκεντροποίηση, κρίση υπερσυσσώρευσης) σε μια επαναστατική ανατροπή του συστήματος με φορέα της το κίνημα της συνειδητοποιημένης εργατικής τάξης.

Προφανώς, η ορθόδοξη μαρξιστική σκοπιά αντιλαμβάνεται την εργατική τάξη σαν μια μυθική οντότητα, μια ενοποιημένη από το σύστημα παραγωγής κοινωνική τάξη χωρίς άξιες λόγου εσωτερικές διαφοροποιήσεις. Εξ αυτού, προτείνει τον επαναστατικό ρόλο του εργατικού κόμματος ως ενοποιημένου εκφραστή του εργατικού κινήματος και εκπροσώπου μια ενοποιημένης και αδιαίρετης εργατικής τάξης. Στην πραγματικότητα, βέβαια, τα κινήματα ούτε στη βιομηχανική ούτε στη μεταβιομηχανική εποχή ήταν ποτέ ενιαία και αδιαίρετα. Και το γεγονός ότι είναι πάντοτε συλλογικά φαινόμενα σύνθετα και αντιφατικά σημαίνει πως πρέπει κάθε φορά να λαμβάνεται υπόψη ποιες συγκεκριμένες όψεις της ευρύτερης κοινωνικής πραγματικότητας επηρεάζουν τις εσωτερικές ισορροπίες και διαμορφώνουν τις εσωτερικές διαφοροποιήσεις εντός των κινημάτων, με βάση τους τρόπους που διαμορφώνουν τα υποκειμενικά χαρακτηριστικά της δράσης των ανθρώπων που συμμετέχουν στα κινήματα.

Επίσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ποιες ειδικές εκφάνσεις των κινημάτων και με ποιο τρόπο συντελούν στην κοινωνική μεταβολή, υπό την έννοια ότι ενίοτε ορισμένες από τις πτυχές κινηματικής δράσης οδηγούν στη συντήρηση του status quo παρά στην ανατροπή του, όπως συνέβη ιστορικά με τη διατήρηση των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των κοινωνικών φύλων εντός του εργατικού κινήματος.

Στην ορθόδοξη μαρξιστική παράδοση, λοιπόν, η κινηματική δράση εμφανίζεται ως έκφραση δομικών ταξικών συνθηκών. Σε αυτήν την αντίληψη συναντάμε «έναν δρώντα χωρίς δράση». Έτσι, οι μαρξιστικής έμπνευσης θεωρίες των κοινωνικών κινημάτων αποτυγχάνουν συνήθως να διακρίνουν ανάμεσα σε δομική ανάλυση του συστήματος και ανάλυση της κοινωνικής μεταβολής. Αποτυγχάνουν δηλαδή να διακρίνουν ότι η ανάλυση των δομικών συνθηκών του συστήματος δεν μπορεί να οδηγεί αυτοματικά στην κοινωνική μεταβολή, χωρίς την παρουσία συλλογικών υποκειμένων που επενδύουν πολυεπίπεδη ενέργεια σε άκρως αβέβαια εγχειρήματα κοινωνικής μεταβολής. Από τη στιγμή που η μεταβολή εμφανίζεται ως φυσικό αποτέλεσμα των δομικών συνθηκών και όχι ως προϊόν διακύμανσης των κοινωνικών σχέσεων, η διαδικασία κοινωνικής μεταβολής αποκτά ιδιότητες μιας φυσικής διεργασίας (Melucci 1977: 100), κάτι που ασφαλώς υποβαθμίζει εξαιρετικά τον χαρακτήρα της υποκειμενικής δυναμικής που περικλείει αξιωματικά η σχέση του κοινωνικού κινήματος με τη διαδικασία κοινωνικής μεταβολής.

Από μια διαφορετική άποψη, αντίστοιχα μεθοδολογικά προβλήματα συναντά και η λειτουργιστική προσέγγιση της σχέσης μεταβολής/κινήματος, στο μέτρο που προϋποθέτει ότι τα κινήματα στην καλύτερη περίπτωση συνιστούν μεταρρυθμιστικούς παράγοντες πολιτισμικής ανανέωσης και κοινωνικής καινοτομίας, προορισμένους να αναπαράγουν τη συνέχεια του συστήματος «διορθώνοντας» τα σημεία στα οποία αυτό εμφανίζει με “φυσιολογικό” τρόπο παθολογικά φαινόμενα παρωχημένων θεσμών και διεφθαρμένων λειτουργιών.

Τα κινήματα είναι φορείς κοινωνικών μεταβολών και συγχρόνως αποτελούν εκφράσεις των διαδικασιών μεταβολής εντός της κοινωνίας. Δηλαδή, τα ίδια τα κινήματα είναι αποτελέσματα διεργασιών κοινωνικού μετασχηματισμού που αναφέρονται σε πολιτικές, πολιτισμικές, τεχνολογικές, οργανωτικές και οικονομικές όψεις της κοινωνίας, ενώ συνάμα αυτά τα κινήματα παρεμβαίνουν στον έναν ή στον άλλο βαθμό ενεργά σε αυτές τις διεργασίες μετασχηματισμού, είτε επιταχύνοντάς τες είτε

αναιρώντας πολλά από τα χαρακτηριστικά τους. Τα κινήματα αυτά καθαυτά είναι εκδηλώσεις κοινωνικής μεταβολής (Crossley 2002: 9).

Από την εποχή που τα κοινωνικά κινήματα θεωρούνταν ότι μπορούν να πετύχουν τον κοινωνικό μετασχηματισμό σχεδόν μόνο διαμέσου των κοινωνικών επαναστάσεων ή εξεγέρσεων μέχρι την εποχή που θεωρείται ότι τα κινήματα πλέον επιτελούν διαδικασίες κοινωνικής μεταβολής σε καθημερινό επίπεδο, έχει διαρρεύσει πολύς πολιτικός και επιστημονικός χρόνος. Αυτή η “καθημερινοποίηση” της κοινωνικής λειτουργίας των κινήματων οδήγησε μάλιστα στην επινόηση του όρου «κοινωνία κοινωνικών κινήματων», (Social Movement Society) σε μια προσπάθεια να καταδειχθεί αφενός η ζωτική για τις διαδικασίες κοινωνικής μεταβολής παρουσία των κινηματικών πρακτικών, αφετέρου βέβαια μια διάχυση αυτών των πρακτικών σε ολόκληρη τη σύγχρονη κοινωνία, με αποτέλεσμα τη σημαντική επικάλυψη των τακτικών και ρεπερτορίων δράσης που χρησιμοποιούν τόσο οι κινηματικές οργανώσεις όσο και οι πιο θεσμικές ομάδες πίεσης (Meyer & Tarrow 1998).

Όμως, η προβληματική αυτή της σύνδεσης των κινήματων και της κοινωνικής μεταβολής με τον έναν ή τον άλλο τρόπο εστιάζει αποκλειστικά στη μεταβολή των θεσμών. Εντούτοις, τα ΚΚ δεν είναι απλώς εργαλεία κοινωνικής και πολιτικής μεταβολής θεσμικού τύπου, είναι συγχρόνως χώροι κοινωνικής συμβίωσης και παραγωγής πολιτισμικών και συμβολικών πρακτικών απολύτως απαραίτητων για την εξασφάλιση της βιωματικής και βιογραφικής συνέχειας που αναζητούν σε αυτά τα μέλη τους. Πράγματι, τα κινήματα αλλάζουν τους θεσμούς διαμέσου της διαμαρτυρίας, της πίεσης και της διαπραγμάτευσης, όμως διαθέτουν σωρεία άλλων εργαλείων για να παρεμβαίνουν στην καθημερινή διάδραση και στις μικροσχέσεις εξουσίας που αναπτύσσονται στους βίοκοσμούς της καθημερινότητας.

Αν η πρόκληση της σύγχρονης ατομικής και κοινωνικής εμπειρίας του χρόνου είναι η ικανότητα να αλλάζει κανείς στο παρόν διατηρώντας τη συνέχεια και τα όρια της ύπαρξής του, τότε τα

κινήματα είναι μορφές συλλογικής ύπαρξης και δράσης που επιτρέπουν την εξισορρόπηση ανάμεσα στο να αλλάζεις και να μένεις ίδιος. Δηλαδή, να αλλάζεις παραμένοντας ίδιος στον βασικό πυρήνα της ύπαρξης (ψυχοσύνθεση, βασικές αξίες, πεποιθήσεις), άρα να ακολουθείς μια δύσκολη αλλά και κοινή με άλλους πορεία που προσαρμόζει όσο γίνεται πιο ομαλά τα συμπεριφορικά δεδομένα της ύπαρξής σου (την εσωτερική δυναμική του εαυτού) στα δεδομένα της ταχύρρυθμης κοινωνικής μεταβολής. Αλλά, μπορούμε να το δούμε και αντίστροφα: Τα κινήματα επιτρέπουν την ομαλή ενσωμάτωση νέων “ορμητικών” εξωτερικών κοινωνικών δεδομένων σε μια εσωτερική διεργασία κατασκευής του εαυτού που σέβεται την ιστορία του ατόμου και την ιδιαιτερότητά του. Αυτά τα συλλογικά δεδομένα αφορούν σε μεταβολές ή ακόμα και σε ανατροπές υπαρχουσών αντιλήψεων, αναπαραστάσεων και αξιολογήσεων σχετικά με σχέσεις, ρόλους, ταυτότητες, καθήκοντα και υποχρεώσεις του ατόμου.

Ενδεικτικά, ο Taylor λέει: «Το άτομο αποκλείστηκε από μια πλούσια κοινοτική ζωή και τώρα εισέρχεται, αντιθέτως, σε ένα είδος μεταβαλλόμενων και ανακλητών ενώσεων συχνά συγκροτημένων εν όψει εξαιρετικά εξειδικευμένων στόχων. Καταλήγουμε να αναφερόμαστε οι μεν στους δε διαμέσου μια σειράς επιμέρους ρόλων» (Taylor 1993: 610). Όταν λοιπόν νέα κοινωνικά δεδομένα αμφισβητούν αυτήν την πολυδιάσπαση της ζωής μας και τείνουν να ευνοούν μια ανασύνθεσή της στη βάση μιας νέας κεντρικής ηθικής αντίληψης των πραγμάτων, τότε τα κινήματα γίνονται όχι μόνο οχήματα εμπέδωσης των νέων αντιλήψεων αλλά και πρακτικοί βιωματικοί χώροι που επιτρέπουν στα άτομα να ασκούν αντίστοιχες συμπεριφορές διατηρώντας ταυτόχρονα τη συνοχή της προσωπικής τους βιογραφίας.

Δηλαδή, τα κινήματα είναι κατεξοχήν χώροι ζωής στους οποίους είναι δυνατό το άτομο να «ασκηθεί» σε (και να εξοικειωθεί με) ρηξικέλευθες σε σχέση με το παρελθόν του συμπεριφορές, χωρίς τραυματικές επιπτώσεις. Έτσι, όταν με βάση μια καινούργια νοηματοδότηση των πραγμάτων, επέρχεται μια ανασύνθεση των κερματισμένων ρόλων του ατόμου, τότε γίνεται πρακτικά εφικτό

να αμφισβητηθούν ή και να απορριφθούν ορισμένοι από τους αυστηρούς ρόλους που υποχρεώνεται το άτομο να ασκεί μαζί με τους τυπικούς κανόνες που τους συνοδεύουν (συμμόρφωση, ανταπόκριση, υπευθυνότητα, λογοδοσία) στο όνομα μιας κεντρικής αρχής αναδιοργάνωσης του συνόλου της ζωής του ατόμου.

Η σημασία που αποκτά η συλλογική διάσταση στην προσπάθεια των ανθρώπων να δημιουργήσουν καινούργιες αντιλήψεις των πραγμάτων ή να υπερασπιστούν δεδομένες αντιλήψεις αποδίδεται έξοχα από τον Goffman στο μικροεπίπεδο της καθημερινής ζωής. Σημειώνει ο Goffman (1990: 96): «[...] σε πολλές ρυθμίσεις αλληλεπίδρασης ορισμένοι από τους συμμετέχοντες συνεργάζονται μεταξύ τους ως ομάδα ή βρίσκονται σε κατάσταση εξάρτησης από τη συνεργασία τους προκειμένου να διατηρήσουν έναν ειδικό ορισμό της κατάστασης». Τώρα, αυτή η συλλογική διάσταση της υποκειμενικής αλληλεπίδρασης για την παραγωγή και διατήρηση ενός ζωτικού για την ομάδα ορισμού της κατάστασης, που εμφανίζεται στο μικροεπίπεδο της καθημερινότητας όπου την τοποθετεί ο Goffman, υπάρχει, *mutatis mutandis*, και στο μεσο- ή και στο μακροεπίπεδο της κατασκευής μιας ευρύτερης συλλογικής ταυτότητας.

Αυτό σημαίνει πως τα κινήματα με τον τρόπο που οικοδομούν τη συλλογική τους ταυτότητα προσδιορίζουν τις ικανότητες που τα άτομα θα αξιοποιήσουν προκειμένου να αλλάζουν διατηρώντας συνάμα τη συνέχεια της ύπαρξής τους. Αυτό σημαίνει δηλαδή ότι μέσα στα κινήματα οι άνθρωποι αναδιαπραγματεύονται με ρηξικέλευθους τρόπους τη σχέση τους με τον χρόνο. Το παράδειγμα της μαρτυρίας ενός εργάτη από την αυτοδιαχειριζόμενη κεραμοποιεία Ζανόν, που χρησιμοποιεί ο Zibechi (2010: 133) είναι χαρακτηριστικό: «ο χρόνος που αφιερώνουν στο να συζητούν με οριζόντιο τρόπο μεταφράζεται σε μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην παραγωγική διαδικασία, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με το κυρίαρχο επιχειρησιακό μοντέλο». Ίσως γιατί, όπως σημειώνει ο Σααβέδρα: «Οι ώρες δεν έχουν την ίδια σημασία που είχαν πριν. Πριν δούλευα 12 ώρες και γύριζα σπίτι αποκαμωμένος, σμπαράλια. Σήμερα, ακόμα και αν γυρίσω

κουρασμένος στο σπίτι, πρόκειται για ένα διαφορετικό είδος κούρασης. Γιατί νιώθω μέσα μου να με γεμίζουν με ικανοποίηση μια σειρά πράγματα που είναι δύσκολο να εξηγηθούν».

Επίσης, σημαίνει ότι η παρουσία των ατόμων στα κινήματα (ιδωμένα ως πλαίσια ζωής και διάδρασης) έχει το νόημα της συλλογικής διαπραγμάτευσης της μορφής της ταυτότητας που θα επιτρέψει στα μέλη των κινήματων να χειριστούν με τον πιο αποδοτικό τρόπο τη σχέση της ατομικής προσωπικότητας με τις εξωτερικές κοινωνικές συνθήκες. Έτσι, οι διάφορες μορφές λόγου που διατυπώνονται μέσα στα κινήματα (ο διεκδικητικός λόγος, ο παραπονετικός λόγος, ο καταγγελτικός λόγος, ο αλληλέγγυος λόγος) εντάσσονται σε μια συλλογική διαδικασία κατασκευής μηχανισμών διάδρασης, που επιτρέπουν στα άτομα να εμβάλλουν εσώτερα υποκειμενικά δεδομένα τους στην αξιολόγηση και αντιμετώπιση των εξωτερικών κοινωνικών συνθηκών. Ταυτόχρονα όμως, αυτοί οι μηχανισμοί (που είναι άτυποι, μη θεσμικοί) καθιστούν τα κινήματα κεντρικά σημεία αναφοράς των ανθρώπων που αναγνωρίζονται σε αυτά, επειδή οικοδομούν στην κυριολεξία τη συλλογική ικανότητα των ανθρώπων να αλλάζουν τα εξωτερικά κοινωνικά δεδομένα με βάση εσωτερικούς βιωματικούς ρυθμούς και οικείες κατηγορίες συναισθήματος και σκέψης.

Τα κινήματα είναι χώροι εντός των οποίων οι άνθρωποι μπορούν να αναπτύσσουν την ικανότητα να αλλάζουν ενώ συγχρόνως διατηρούν τη συνέχεια και τα όρια του εαυτού, επειδή είναι χώροι στους οποίους εμφανίζονται συχνά πυκνά όλες οι μορφές κοινωνικής δράσης που αναφέρει ο Weber στη γνωστή τυπολογία του της ανθρώπινης συμπεριφοράς μέσα στην κοινωνία. Δράση ορθολογικά προσανατολισμένη ως προς τον σκοπό, δράση ορθολογικά προσανατολισμένη ως προς την αξία, δράση συναισθηματική, δράση παραδοσιακή, όλες συμμειγνύονται κατά καιρούς και σε διαφορετικές δοσολογίες μέσα στα κινήματα. Όμως, τα κινήματα είναι χώροι κοινωνικής διάδρασης που κατεξοχήν ευνοούν την κοινωνική δράση που είναι «ορθολογικά προσανατολισμένη ως προς την αξία».

Υπό το πρίσμα αυτό, τα κινήματα επιτρέπουν το “ρίζωμα” της

ύπαρξης σε αξίες και αρχές που το άτομο διατηρεί ως εν υπνώσει πίστη ή ως σιωπηρή πεποίθηση. Επιτρέπουν δηλαδή στα άτομα μέσω της ατομικής τους έκφρασης να επανενεργοποιούν αξίες που διστάζουν να ξεδιπλώσουν εκφραστικά σε πλαίσια του βίου που δεν ευνοούν τέτοιες αξίες ή που είναι ακόμη πολύ πρώιμη η γενικευμένη εφαρμογή τέτοιων αξιών. Αυτό είναι το νόημα των «προεικονιστικών πολιτικών» στα κινήματα, δηλαδή εκείνων των κινηματικών δράσεων που συνιστούν στην ουσία μια εφαρμογή και εξάσκηση σε μικρή κλίμακα ευρύτερων κοινωνικών αλλαγών (Haenfler et all. 2012: 15). Τα άτομα δηλαδή εξασκούνται στην καθημερινή ζωή να αναζητούν δραστηριότητες που βασίζονται στην ηθική ακεραιότητα, στο προσωπικό υποκειμενικό νόημα και στην αυθεντικότητα. Αυτό συμβαίνει π.χ. στις αναρχικές ομάδες, στις προθετικές κοινότητες, στο πολιτικό πανκ, στα κινήματα δίκαιου εμπορίου, εκούσιας απλότητας, χορτοφαγίας και σε πτέρυγες του περιβαλλοντικού και φεμινιστικού κινήματος. Προφανώς, αυτή η ηθικού τύπου παραγωγή, η πρακτική καθημερινή προεικονιστική εφαρμογή ευρύτερων κοινωνικών μακρο-μεταβολών, συνδέεται άμεσα και με τις αντιλήψεις περί των καθημερινών αναγκών τους που αναπτύσσουν τα άτομα τα οποία εμπλέκονται σε τέτοιες ομάδες και πρωτοβουλίες.

Επομένως, η σημασία της δυναμικής της κοινωνικής μεταβολής που εμπερικλείουν τα κινήματα πρέπει να εξετάζεται στο πλαίσιο δράσης στο οποίο κάθε φορά αυτά ενεργοποιούνται. Άλλοτε στο πεδίο των δημόσιων θεσμών, άλλοτε στους χώρους της καθημερινότητας και άλλοτε και στα δύο, τα κινήματα αναπτύσσουν κάθε φορά και ανάλογα με τη συγκυρία ειδικού τύπου δράσεις, που δεν μπορούν συνολιστικά να υπαχθούν σε ενιαία κριτήρια ανάλυσης. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό να επισημανθούν οι ιδιαιτερότητες των κινήματων, αφού ακόμη και μια αδρή διαφοροποίησή τους σε εργαλειακά και εκφραστικά (Kriesi 1996 & Halcli 1999) αντανάκλα αντίστοιχες πραγματικά σοβαρές διαφορές στα κίνητρα και στους προσανατολισμούς δράσης.

Crossley Nick (2002) Making Sense of Social Movements.

Buckingham/Philadelphia: Open University Press.

Haenfler Ross, Brett Johnson & Ellis Jones (2012) "Lifestyle Movements: Exploring the Intersection of Lifestyle and Social Movements". *Social Movement Studies*, Vol. 11, No. 1, January, 1-20.

Goffman Erving (1990 [1959]) *The Presentation of Self in Everyday Life*. London: Penguin.

Halcli, Abigail (1999): «AIDS, Anger, and Activism: ACT UP As a Social Movement Organization». Σε Jo Freeman και Victoria Johnson (επιμ.), *Waves of Protest. Social Movements Since the Sixties*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 135-150.

Kriesi, Hanspeter (1996) «The Organizational Structure of New Social Movements in a Political Context». Σε Doug McAdam, John D. McCarthy, Mayer N. Zald (επιμ.), *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Cambridge: Cambridge University Press, 152-184.

Melucci Alberto (1977) *Sistema Politico, Partiti e Movimenti Sociali*. Milano: Feltrinelli.

Meyer David S. & Sidney Tarrow (επιμ.) (1998) *The Social Movement Society: Contentious Politics for a New Century*. Oxford: Rowman & Littlefield.

Taylor Charles (1993) *Radici dell'io. La Costruzione dell'identità Moderna*. Milano: Feltrinelli.

Zibechi Raúl (2010) *Αυτονομίες και Χειραφετήσεις. Η Λατινική Αμερική σε Κίνηση*. Αθήνα: Αλάνα.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 14

Αυτονομία στη Βραζιλία: Προς

μια Νέα Πολιτική Νοοτροπία

Raúl Zibechi

Μετάφραση: Μαριέττα Σιμεγιάτου

Τώρα που οι παλιοί τρόποι αγώνα δεν ανταποκρίνονται πλέον στις ανάγκες της στιγμής, βλέπουμε να αναδύεται ήδη μια νέα πολιτική κουλτούρα αυτονομίας και οριζοντιότητας.

Οι Παναμερικανικοί Αγώνες ως πρόβα τζενεράλε

«Κάποιοι έχουν την ψευδαίσθηση ότι θα ωφεληθούν από τις διοργανώσεις του Παγκόσμιου Κυπέλλου, η αλήθεια όμως είναι ότι θα υποστούν βάνανση καταστολή», δήλωσε ο Roberto Morales, αντισύμβουλος του Marcelo Freixo από το Κόμμα για το Σοσιαλισμό και την Ελευθερία (PSOL), ενάμιση χρόνο πριν το Κύπελλο Συνομοσπονδιών. Ο Morales συμμετέχει στην *Comité Popular da Cora* (Λαϊκή Επιτροπή για το Παγκόσμιο Κύπελλο) που δημιουργήθηκε κατά τους Παναμερικανικούς Αγώνες στο Ρίο ντε Τζανέιρο το 2007, όταν οι ντόπιοι άρχισαν να αντιστέκονται στον αναγκαστικό εκτοπισμό για να ελευθερωθεί χώρος για τις εγκαταστάσεις που θα απαιτούνταν για τους αγώνες.

Η εμπειρία των Παναμερικανικών Αγώνων έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στο να πειστούν οι ακτιβιστές που μάχονται κατά της επερχόμενης καταστροφής. Στα επόμενα χρόνια, η πόλη είχε προγραμματιστεί να φιλοξενήσει τέσσερις τεραστίου μεγέθους αθλητικές διοργανώσεις που θα οδηγούσαν σε μακροπρόθεσμες αλλαγές στις αστικές υποδομές και θα επηρέαζαν κυρίως τα φτωχά στρώματα: τους Παγκόσμιους Στρατιωτικούς Αγώνες του 2011, το Κύπελλο Συνομοσπονδιών του 2013, το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2014 και τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2016.

Για τους ακτιβιστές της Λαϊκής Επιτροπής για το Παγκόσμιο Κύπελλο, οι Παναμερικανικοί Αγώνες αποτέλεσαν κρίσιμη καμπή, καθώς διαφάνηκε η αδυναμία της κυβέρνησης της Βραζιλίας να διαχειριστεί δημόσια κεφάλαια με δημοκρατικό και διαφανή τρόπο ή να ανοιχτεί ένας χώρος ουσιαστικού διαλόγου με την κοινωνία

των πολιτών σχετικά με την κληρονομιά των Αγώνων. Για το κοινωνικό κίνημα, οι αγώνες ήταν μια ευκαιρία να δημιουργηθεί μια ευρύτερη και σταθερή συντονιστική δομή που συγκέντρωνε ομοϊδεάτες, πέρα από τοπικότητες και διασπάσεις.

Τον καιρό εκείνο, τα κινήματα πόλεων στο Ρίο, όπως τα φοιτητικά και τα κινήματα ανακατανομής γης, ήταν «εξαιρετικά διασπασμένα», διαχωρισμένα από τον τομέα των ΜΚΟ και συνεργάζονταν με λαϊκούς κλάδους. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε, οι διαδηλώσεις και οι δράσεις στον δρόμο κατά των Παναμερικανικών Αγώνων ξεκίνησαν το 2006 με επίκεντρο τις αναγκαστικές εξώσεις που προκαλούνταν από την κατασκευή αθλητικών υποδομών. Από τον Απρίλιο του 2006 έως τον Οκτώβριο του 2007, πραγματοποιήθηκαν έως και 45 διαδηλώσεις κατά των Αγώνων του Ιουλίου στο Ρίο.

Κατά το πρώτο στάδιο, από τον Απρίλιο του 2006 έως τον Απρίλιο του 2007, οι διαδηλώσεις διοργανώνονταν από ομάδες που επηρεάζονταν άμεσα από τα δημόσια έργα, όπως ομάδες γειτονιάς ενάντια στις εξώσεις, με τη γενική υποστήριξη επαγγελματικών ενώσεων (συγκεκριμένα γεωγράφων), δημοτικών συμβούλων, το Κίνημα Ακτημόνων Εργατών (MST), την ένωση φαβέλων του Ρίο και τον Δικηγορικό Σύλλογο της Βραζιλίας. Πραγματοποιήθηκαν δράσεις στον δρόμο, συναντήσεις και σεμινάρια με σκοπό να αναδειχθεί πώς αυτές οι μεγάλες δημόσια χρηματοδοτούμενες διοργανώσεις ωφελούν τον ιδιωτικό τομέα και πλήττουν τους φτωχούς. Τρεις μήνες πριν τους Αγώνες, πέντε χιλιάδες ακτιβιστές συμμετείχαν στο σεμινάριο με τίτλο «Η Πόλη: Δικαίωμα όλων» στο Σάο Πάολο, μια εκδήλωση που είχε την υποστήριξη του MST, των επαγγελματικών ενώσεων Intersindical και Conlutas, καθώς και του PSOL και άλλων αριστερών κομμάτων.

Την 1^η Μαΐου 2007, πάνω από 40 οργανώσεις κάλεσαν σε διαμαρτυρία σε μια φαβέλα που απειλούνταν με εκκένωση, με επικεφαλής τοπικές κοινωνικές και πολιτικές οργανώσεις και με την υποστήριξη κοινωνικών ομάδων από ολόκληρη την πόλη. Ο συντονισμός είχε διοργανώσει πολλές διαδηλώσεις μέσα στο έτος

και αποφάσισε να πραγματοποιήσει εκδήλωση την ημέρα έναρξης των Αγώνων, στις 13 Ιουλίου. Περισσότεροι από 100 ακτιβιστές από 60 ομάδες διοργάνωσαν τη διαμαρτυρία την ημέρα έναρξης των Αγώνων. Αψηφώντας το κλίμα φόβου κατά των διαμαρτυριών που επικρατούσε στην πόλη, η διαδήλωση συγκέντρωσε 1.500 άτομα. Στο Στάδιο Μαρακανά, ο Πρόεδρος Λούλα γιουχαίστηκε από τους διαδηλωτές σε τέτοιο σημείο ώστε δεν κατάφερε να ολοκληρώσει την εναρκτήρια ομιλία του.

Ο συντονισμός των κοινωνικών κινημάτων συνεχίστηκε με αντίσταση κατά των κατεδαφίσεων σπιτιών στη φαβέλα λόγω των Παναμερικανικών Αγώνων και θεωρείται βασικό στοιχείο στην οικοδόμηση του δικτύου κοινωνικών κινημάτων που συσπειρώθηκαν κατά τις εξελίξεις που οδήγησαν στην εξέγερση του Ιουνίου.

Οι δυο κύριες διοργανώτριες ομάδες –η Λαϊκή Επιτροπή για το Παγκόσμιο Κύπελλο και τους Ολυμπιακούς του Ρίο και οι Εθνικές Λαϊκές Επιτροπές για το Παγκόσμιο Κύπελλο– εκμεταλλεύτηκαν το κεκτημένο των Παναμερικανικών Αγώνων και δημιούργησαν συντονιστικές δομές σε καθεμία από τις δώδεκα πόλεις που επιλέχθηκαν να φιλοξενήσουν αγώνες του Παγκόσμιου Κυπέλλου το 2014. Στην έκθεση της Επιτροπής με τίτλο «Μεγάλες διεθνείς οργανώσεις και παραβιάσεις δικαιωμάτων του ανθρώπου στη Βραζιλία», αναφέρεται ότι συνολικά πλήγηκαν 170.000 άνθρωποι από τα κατασκευαστικά έργα και αναλύονται τα πολλά προβλήματα που συνοδεύουν τις μεγάλες διοργανώσεις, από την παραβίαση στεγαστικών και εργατικών ζητημάτων στα εργοστάσια έως την έλλειψη μελετών αξιολόγησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η έκθεση αναφέρει ότι σε 21 *villas* (κοινότητες) και φαβέλες σε επτά πόλεις που φιλοξένησαν το Παγκόσμιο Κύπελλο, το κράτος επιβάλλει «στρατηγικές πολέμου και διώξεων, συμπεριλαμβανομένης της σήμανσης σπιτιών με μπογιά χωρίς εξήγηση, την εισβολή σε οικίες χωρίς δικαστικές εντολές και την υπεξαίρεση και καταστροφή περιουσίας», πέρα από τις απειλές, τη διακοπή υπηρεσιών και άλλες ενέργειες εκφοβισμού. Οι θιγόμενοι κατοικούν σε περιοχές με χαμηλό εισόδημα, με διάφορους βαθμούς επισφάλειας και παρατυπίας. «Η έλλειψη

πληροφόρησης και προηγούμενης ειδοποίησης δημιουργεί ένα κλίμα αστάθειας και φόβου για το μέλλον», αναφέρει η έκθεση, το οποίο παραλύει τις πληγείσες οικογένειες και τις θέτει στο έλεος των αρχών ή των κερδοσκόπων.

Οι Λαϊκές Επιτροπές, όπως το Κίνημα για Δωρεάν Εισιτήρια, αφιέρωσαν πολλή ενέργεια στην έρευνα, καθώς και στην εκτεταμένη διάδοση των πορισμάτων τους. Η έκθεση καταλήγει ότι τα τεράστια προγράμματα δημοσίων έργων για τις μεγάλες διεθνείς διοργανώσεις υλοποιούνται από μια χούφτα μόνο κατασκευαστικών εταιρειών που επωφελούνται από την ιδιωτικοποίηση των σταδίων. Πέρα από τα κέρδη που αποκομίζουν από τις εργολαβικές συμβάσεις, η μικρή ομάδα εταιρειών αναλαμβάνει επίσης και μακροπρόθεσμα τον έλεγχο ιδιωτικών εγκαταστάσεων που κατασκευάζονται με δημόσια κεφάλαια. Με βάση την κλίμακα και μόνο της κατασκευαστικής δραστηριότητας (αυτοκινητόδρομοι, αεροδρόμια, στάδια και μεταφορές) εξάγεται το ίδιο συμπέρασμα στο οποίο έφθασε και το Κίνημα για Δωρεάν Εισιτήρια, δηλαδή ότι παραβιάζεται το δικαίωμα των πολιτών στην πόλη.

Η έρευνα και δημοσίευση τέτοιων εκθέσεων αποτελεί μία μόνο πτυχή των δραστηριοτήτων των Λαϊκών Επιτροπών. Η δεύτερη αφορά κινητοποιήσεις και συνεργασία με τις θιγόμενες κοινότητες. Τον Μάρτιο του 2010, το πολιτικό κλίμα άλλαξε όταν πραγματοποιήθηκε το Αστικό Κοινωνικό Φόρουμ στο Ρίο, το οποίο συσπείρωσε συντονισμούς κινημάτων ενάντια στις μεγάλες διοργανώσεις. Το 2011, οι Λαϊκές Επιτροπές πραγματοποίησαν δεκατρείς δημόσιες δράσεις μόνο στο Ρίο, από κινητοποιήσεις, δημόσιες ακροάσεις, σεμινάρια, διαδηλώσεις υποστήριξης προς τις θιγόμενες κοινότητες, καθώς και μια πορεία έξω από τα προκριματικά για το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2014.

Η αλλαγή του πολιτικού κλίματος αντικατοπτρίζεται και στο εκλογικό τοπίο του Ρίο ντε Τζανέιρο. Ο ακτιβιστής του PSOL Marcelo Freixo εκλέχθηκε βουλευτής το 2006 με 13.500 ψήφους. Έγινε πρόεδρος της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Κοινοβουλίου του Ρίο και προεδρεύων σε επιτροπές για τη

διερεύνηση της πολιτοφυλακής και της διακίνησης όπλων στην πόλη. Ως αποτέλεσμα του σημαντικού έργου του ως προς την καταπολέμηση της διαφθοράς και της μαφίας, η βάση στήριξής του διευρύνθηκε και ο Freixo επανεκλέχθηκε το 2010 με 177.000 ψήφους. Στις δημοτικές εκλογές του 2012, κατέβηκε υποψήφιος δήμαρχος χωρίς σημαντική χρηματοδότηση και με ελάχιστο τηλεοπτικό χρόνο, ενώ αντίθετα στηρίχθηκε σε κινήματα βάσης, κοινωνικά δίκτυα νέων, λαϊκούς καλλιτέχνες όπως τον Caetano Veloso και τον Chico Buarque, και προσωπικότητες όπως τον Frei Betto (ΣτΜ: συγγραφέας, πολιτικός ακτιβιστής).

Ο Freixo επέλεξε το Marcelo Yuka ως υποψήφιο αντιδήμαρχο, έναν πρώην μουσικό ραπ, ο οποίος είχε δεχθεί πυροβολισμό σε επίθεση και είχε μείνει παραπληγικός. Το κλείσιμο της εκλογικής εκστρατείας του συγκέντρωσε 15.000 άτομα, παρά τη σφοδρή βροχή. Ο Caetano Veloso δήλωσε ότι είχε να συμμετάσχει σε πολιτικό γεγονός από την εκστρατεία του Λούλα για Πρόεδρος το 1989. «Βρίσκομαι εδώ ως κάτοικος και εκλογέας του Ρίο ντε Τζανέιρο απλά για να δηλώσω πόση μεγάλη χαρά και τιμή μου είναι να ψηφίσω έναν υποψήφιο όπως τον Marcelo Freixo, ο οποίος αποτελεί το πρόσωπο της αξιοπρέπειας στην πολιτική της Βραζιλίας». Ο Freixo δεν κέρδισε, αλλά έλαβε πάνω από 900.000 ψήφους και το 28% του εκλογικού σώματος.

Τα κατασκευαστικά έργα για στάδια για το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2014 –ορισμένα εγκαινιάστηκαν κατά το Κύπελλο Συνομοσπονδιών του 2013– παραμένουν το πιο αμφιλεγόμενο δημόσιο ζήτημα, ακόμα και μεταξύ αθλητών. Μεγάλο μέρος των επικρίσεων αφορά την ανακαίνιση του θρυλικού Σταδίου Μαρακανά, συμβόλου της μεγάλης ποδοσφαιρικής και αθλητικής παράδοσης της χώρας. Τα έργα ανακαίνισης διήρκεσαν τρία χρόνια, περισσότερο από την αρχική κατασκευή του και κόστισαν πάνω από 600 εκατομμύρια δολάρια, το διπλάσιο κόστος του σταδίου της Ποδοσφαιρικής Πόλης της Νοτίου Αφρικής όπου πραγματοποιήθηκε το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2010. Το στάδιο Μαρακανά έχει μισθωθεί για 35 χρόνια σε έναν επιχειρηματικό όμιλο του οποίου το 90% των μετοχών ανήκει στην Odebrecht, την κύρια κατασκευαστική εταιρεία της Βραζιλίας και σημαντικό χορηγό πολιτικών κομμάτων, κυρίως του κυβερνώντος Εργατικού Κόμματος.

Ωστόσο, πολύ περισσότερο από το κόστος των κατασκευαστικών έργων, το φανατικό με το ποδόσφαιρο κοινό έχει εξοργιστεί επειδή έχει την αίσθηση ότι αποκλείεται από το εθνικό άθλημα. Ο τελικός του Παγκοσμίου Κυπέλλου του 1950 στο άρτι

ανακαινισμένο στάδιο Μαρακανά συγκέντρωσε 203.000 οπαδούς, 8,5% του συνολικού πληθυσμού του Ρίο ντε Τζανέιρο. Το γενικό κοινό αντιστοιχούσε στο 80% των συνολικών θεατών στα “γενικά” και “λαϊκά” τμήματα μόνο για όρθιους. Έπειτα από αρκετές ανακαινίσεις, η τρέχουσα χωρητικότητα του σταδίου είναι 75.000, δηλαδή χωρά λιγότερο από το 1% του πληθυσμού της πόλης. Ο αστικός εξευγενισμός του αθλήματος πήρε σάρκα και οστά με την ανακατασκευή του Μαρακανά ώστε να πληρούνται οι προϋποθέσεις της FIFA. Οι πάλαι ποτέ θορυβώδεις, ασφυκτικά γεμάτες και άτακτες θέσεις σε ανοιχτές κερκίδες έχουν αντικατασταθεί από αποστειρωμένα καθίσματα σε σειρές, όπου η συμμετοχή του πλήθους περιορίζεται σε χορογραφημένα «κύματα» και συντονισμένο ανέμισμα μικρών ατομικών σημαιών. Σκοπός της ανακαίνισης ήταν να δημιουργηθεί μια «αρένα-πολυχώρος» για να φιλοξενεί συναυλίες και παραστάσεις με χωριστά εταιρικά θεωρεία εξοπλισμένα με ιδιωτικές μπάρες, οθόνες τηλεόρασης και κλιματισμό, στα οποία πρόσβαση παρέχεται απευθείας με αυτοκίνητο με ειδική ράμπα, ώστε να αποφεύγεται κάθε επαφή με «τους πολλούς».

Τα εισιτήρια είναι πολύ ακριβότερα από προηγούμενες διοργανώσεις του Παγκοσμίου Κυπέλλου: οι κατηγορίες 1, 2 και 3 τιμολογούνται στα 203, 192 και 112 δολάρια ΗΠΑ, έναντι 126, 75 και 57 δολάρια ΗΠΑ κατά το Παγκόσμιο Κύπελλο του 2006 στη Γερμανία και 160, 120 και 80 δολάρια ΗΠΑ στη Νότιο Αφρική το 2010. Μόνο τα εισιτήρια κατηγορίας 4 είναι φθηνότερα σε σύγκριση με τη Γερμανία (25 δολάρια έναντι 45), αλλά ακριβότερα από τα αντίστοιχα του τελευταίου Παγκοσμίου Κυπέλλου. Επιπλέον, εγκαταστάσεις που κατασκευάστηκαν για τους Παναμερικανικούς Αγώνες του 2007 όπως το ποδηλατοδρόμιο και το Υδάτινο Πάρκο κατεδαφίστηκαν γιατί δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Ποδηλασίας, με κόστος 50 εκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ σε δημόσιες δαπάνες.

Το 2011, σχηματίστηκε η *Atletas pela Cidadania* (Αθλητές για τους Πολίτες), μια πλατφόρμα για την προώθηση δημόσιας συζήτησης γύρω από τα αθλήματα και την κοινωνική κληρονομιά

των μεγάλων διοργανώσεων με την υποστήριξη 60 κορυφαίων αθλητών, μεταξύ των οποίων διάσημοι ποδοσφαιριστές όπως οι Kaka, Dunga, Dani Alves και Cafu. Κατά την εκστρατεία για τις δημοτικές εκλογές του 2012, η *Atletas pela Cidadania* απηύθυνε εκκλήσεις σε υποψήφιους δημάρχους 11 πόλεων να δεσμευτούν ότι θα στηρίξουν τη δημόσια χρήση των εγκαταστάσεων για τις μεγάλες διοργανώσεις. Λίγο πριν τις μεγάλες διαδηλώσεις του Κυπέλλου Συνομοσπονδιών τον Απρίλιο, 57 κορυφαίοι αθλητές υπέγραψαν έκκληση κατά της κατεδάφισης του συγκροτήματος του Μαρακανά που περιλαμβάνει πισίνες, στίβους, ένα δημοτικό σχολείο και ένα Μουσείο Ινδιάνων για να χτιστούν πάρκινγκ και εμπορικά κέντρα. Η έκκληση ανέφερε τα εξής: «Η κατάσταση για τα αθλήματα [στη Βραζιλία] είναι θλιβερή. Ενώ υπάρχει μακροπρόθεσμος σχεδιασμός και αξιολόγηση για επενδύσεις σε κατασκευές και δομές, δεν υπάρχει για την ανάπτυξη των αθλημάτων».

Εκφράζοντας τη γνώμη πολλών Βραζιλιάνων σχετικά με τα αναρίθμητα κατασκευαστικά έργα για το Παγκόσμιο Κύπελλο, οι Λαϊκές Επιτροπές σημείωσαν: «Ιστορικά στάδια καταστρέφονται για να ξαναχτιστούν κέντρα κατανάλωσης και τουρισμού, όπως εμπορικά κέντρα. Τα εισιτήρια για εθνικά και κρατικά πρωταθλήματα είναι υπερβολικά ακριβά και υπερβαίνουν την οικονομική δυνατότητα του “παραδοσιακού” οπαδού».

Διάλογος για τον χαρακτήρα των κινητοποιήσεων του Ιουνίου

Δεδομένης της πορείας που έχουν διαγράψει τα νέα αστικά κινήματα, οι μαζικές διαδηλώσεις τον Ιούνιο του 2013 δεν αποτελούν έκπληξη. Η κλίμακα και η διάρκεια και μόνο των διαδηλώσεων, σε συνδυασμό με τον ριζοσπαστισμό πολλών από τους διαδηλωτές προκαλεί βέβαια εντύπωση, αλλά όχι και η γενική οργή για την αύξηση των μεταφορικών και η βαθιά κριτική για τη διοργάνωση του Κυπέλλου Συνομοσπονδιών.

Με δεδομένη αυτή τη σύντομη επισκόπηση της δουλειάς του Κινήματος για Δωρεάν Εισιτήρια και των Λαϊκών Επιτροπών, θα ήθελα να διαλευκάνω ορισμένες από τις κοινές παρερμηνείες

σχετικά με τις διαδηλώσεις του Ιουνίου, με πρόθεση να συμβάλω στη δημόσια συζήτηση σχετικά με τους λαϊκούς αγώνες του σήμερα. Θα επιχειρήσω να προσεγγίσω τα γεγονότα από την άποψη των ίδιων των ανθρώπων και όχι των κυβερνήσεων ή των πολιτικών κομμάτων. Παρόλο που και οι οπτικές της κυβέρνησης και των κομμάτων έχουν πάντα βαρύνουσα σημασία, όταν κατεβαίνουν στους δρόμους εκατομμύρια ανθρώπων, δεν μοιάζει δεοντολογικά σωστό να εξηγούνται οι αποφάσεις που λαμβάνονται ως εάν να αποτελούν αντίδραση σε εξωτερικά ερεθίσματα. Κάτι τέτοιο θα αποτελούσε μάλλον αποικιοκρατικό τρόπο σκέψης. Όπως έχει πει ο Ranahit Guha, ιδρυτής της σχολής μετα-αποικιακών σπουδών, «ο αγρότης ήξερε τι έκανε όταν επαναστάτησε».

Δεν ήταν μια αυθόρμητη ενέργεια, αλλά απόρροια της μαζικής εξάπλωσης υφιστάμενων κινημάτων. Κάθε αύξηση εισιτηρίων από το 2003 δίνει το έναυσμα για διαδηλώσεις, πορείες, αποκλεισμούς δρόμων, διακοπή των υπηρεσιών αστικών λεωφορείων και καταλήψεις σταθμών. Έχουν σημειωθεί σημαντικές εξεγέρσεις ενάντια στις αυξήσεις εισιτηρίων, όπως στο Salvador το 2003 και τη Florianópolis το 2004 και το 2005. Το Κίνημα για Δωρεάν Εισιτήρια διοργανώνει διαδηλώσεις εδώ και πάνω από οκτώ χρόνια, προσδίδοντας νομιμοποίηση στους αγώνες και κατοχυρώνοντας έθιμο όσον αφορά την κινητοποίηση κατά των αυξήσεων εισιτηρίων που έχουν ως αποτέλεσμα το κόστος μεταφοράς στην Βραζιλία να είναι το υψηλότερο παγκοσμίως. Στο μυαλό των όσων διαβιούν σε μεγάλες πόλεις έχει εγκαθιδρυθεί μια σχέση δράσης-αντίδρασης: *αύξηση εισιτηρίων = διαμαρτυρία*.

Ενώ τα μέσα μαζικής επικοινωνίας εστίασαν κυρίως σε μεταφορικά ζητήματα ως τον καταλύτη για τις διαμαρτυρίες του Ιουνίου, μια συγκεκριμένη πτυχή είχε λιγοστή προβολή. Οι Λαϊκές Επιτροπές κατάφεραν να αλλάξουν τη δημόσια αντίληψη σχετικά με τις επιπτώσεις των έργων κατασκευής υποδομών για τις μεγάλες διοργανώσεις: έχει γίνει ευρέως αντιληπτό ότι οι πόλεις επανασχεδιάζονται με γνώμονα την κερδοσκοπία της αγοράς και το όφελος λίγων. Πέρα από την ευαισθητοποίηση, οι Επιτροπές έχουν κινητοποιήσει ένα σημαντικό τμήμα του θιγόμενου πληθυσμού και

έχουν διευρύνει τη σφαίρα των δραστηριοτήτων τους, ομοίως με το MPL. «Οι Λαϊκές Επιτροπές άρχισαν να έχουν αντίκτυπο όσον αφορά την αντίσταση σε εξώσεις σε ολόκληρες γειτονιές», επισημαίνει ο ακτιβιστής του MPL Duques Lima. Έξι μήνες πριν τις διαδηλώσεις του Ιουνίου, ακτιβιστές των Λαϊκών Επιτροπών διοργάνωναν αντίσταση σε στενή επαφή με τους κατοίκους των περιοχών Vila Autódromo και Morro da Providencia στο Ρίο ντε Τζανέιρο, ενάντια στην κατεδάφιση κτιρίων και εξώσεων.

Μεταξύ του Μαρτίου 2011 και του Μαΐου 2013, η Επιτροπή διοργάνωσε 78 εκδηλώσεις στο Ρίο ντε Τζανέιρο μόνο, καθώς και 15 διαδηλώσεις στον δρόμο. Διοργανώθηκε εκστρατεία για τη διατήρηση του Σταδίου Μαρακανά με σύνθημα «*O Maraca é nosso!*» («*Το Maraca είναι Δικό μας!*») με την υποστήριξη δημοφιλών καλλιτεχνών όπως ο Chico Buarque που φορούσε μπλούζα με το σύνθημα στις δημόσιες εμφανίσεις του. Τέσσερις διαμαρτυρίες έγιναν μπροστά από το Μαρακανά, καθώς και δυο πορείες προς το στάδιο και μια διαμαρτυρία την ημέρα των εγκαινίων του.

Στην πραγματικότητα, ο παράγοντας που προκαλεί περισσότερο εντύπωση στις διαδηλώσεις του Ιουνίου ήταν ο αριθμός των ανθρώπων που λίγο ως πολύ έκαναν ακριβώς ό,τι έκαναν για χρόνια οι ακτιβιστές. Θέλω να σημειώσω δυο πράγματα: πρώτον, τη λαϊκή συμμετοχή από τα κάτω και δεύτερον τη μαζική αντίδραση αλληλεγγύης και οργής για την αστυνομική καταστολή. Αυτά δεν μπορούν να θεωρηθούν αυθόρμητες ενέργειες. Κατά το παράδειγμα του Gramsci, ο Guha υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει χώρος για αγνό αυθορμητισμό στην ιστορία και το να θεωρήσει κανείς λαϊκές εξεγέρσεις αποτέλεσμα απλού αυθορμητισμού αποτελεί ελιτίστικη στάση, εφόσον έτσι υπονοείται ότι η κινητοποίηση από τα κάτω «εξαρτάται απόλυτα από την παρέμβαση χαρισματικών αρχηγών, προηγμένων πολιτικών οργανώσεων ή ανώτερων τάξεων». Κατά την ίδια έννοια, ο υποτιθέμενα κυρίαρχος ρόλος που διαδραματίζουν τα κοινωνικά δίκτυα στην κινητοποίηση των μαζών μπορεί να ιδωθεί ως ένα ακόμα παράδειγμα μιας τέτοιου είδους ελιτίστικης ανάλυσης, αποσυνδεδεμένης από την πραγματικότητα.

Αποτελεί έναν αντικαπιταλιστικό αγώνα. Η FIFA είναι μια από τις μεγαλύτερες πολυεθνικές στον κόσμο που ελέγχεται από μια κλίκα διεφθαρμένων επιχειρηματιών. Έχει τέτοια δύναμη ώστε είναι σε θέση να υπαγορεύει πολιτικές σε χώρες και να ζητά την υιοθέτηση ειδικών νόμων, προνομίων και φοροαπαλλαγών στις πωλήσεις προϊόντων της FIFA. Έχει επιπλέον τη δύναμη να εξαναγκάζει εταιρείες να σταματούν να πωλούν μη εγκεκριμένα προϊόντα. Η Βραζιλία υιοθέτησε τον αμφιλεγόμενο Νόμο περί Παγκόσμιου Κυπέλλου στις 5 Ιουνίου 2012 έπειτα από χρόνια αντιπαράθεσης. Ωστόσο, ο Γενικός Εισαγγελέας ζήτησε από τον Άρειο Πάγο να παρέμβει για λόγους αντισυνταγματικότητας πολλών άρθρων του νόμου. Οι πορείες διαμαρτυρίας κατά τους αγώνες του Κυπέλλου Συνομοσπονδιών τον Ιούνιο θα πρέπει να θεωρούνται άμεση και ρητή αμφισβήτηση του Γενικού Νόμου περί Παγκοσμίου Κυπέλλου που διαπραγματεύεται η κυβέρνηση με τη FIFA.

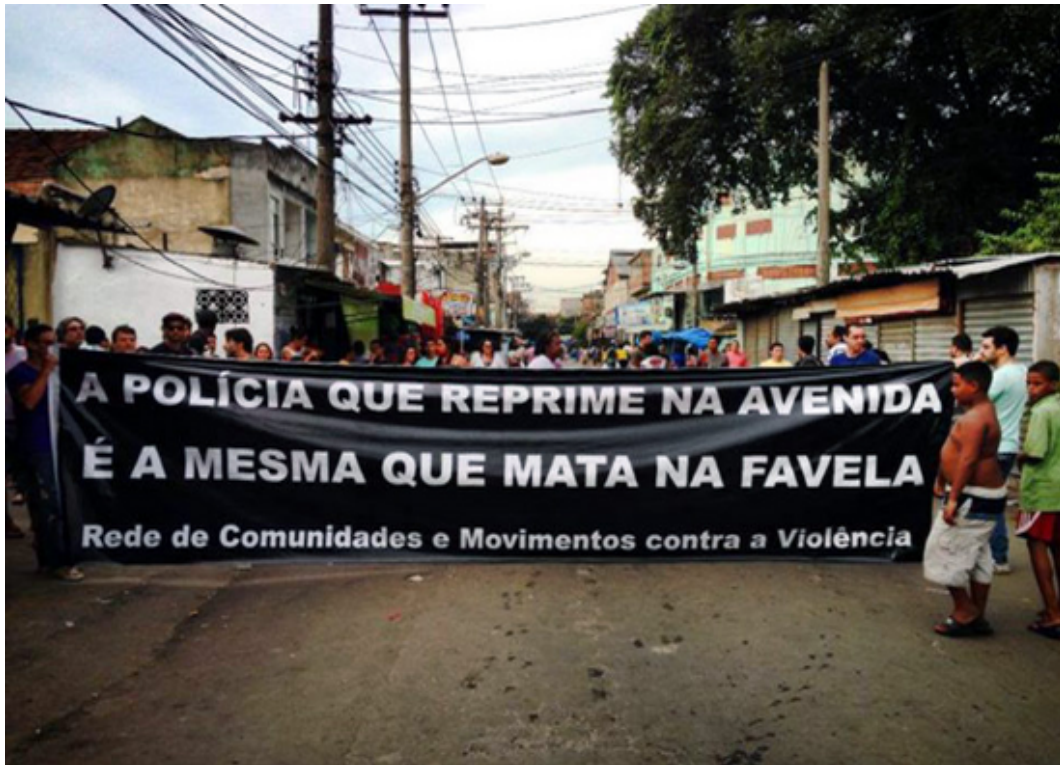
Ο αντικαπιταλιστικός χαρακτήρας των διαδηλώσεων του Ιουνίου και των κινημάτων πίσω τους αποκαλύπτεται μέσα από την αντίσταση στην καπιταλιστική συσσώρευση γύρω από τις μεγάλες διοργανώσεις και τα τεράστια έργα –ένα μοντέλο που θα περιγράφαμε ως «αστικό εξορυκτισμό». Η εκστρατεία *Zero Fare* αποτελεί απάντηση στον αστικό εξορυκτισμό, μέσα από την προώθηση της πρόσβασης σε κοινωνικά δικαιώματα όπως στο δικαίωμα στην υγεία, τη μόρφωση και την παιδεία και «το δικαίωμα να μπορεί κανείς να κινείται στην πόλη, να συναντά ανθρώπους, να συλλογίζεται και να παράγει τα εργαλεία για τη μετατροπή της».

Ένα ακόμα μέλος του Κινήματος για Δωρεάν Εισιτήρια, ο Marcelo Romar, υποστηρίζει την απο-εμπορευματοποίηση των δημόσιων συγκοινωνιών, μέσα από τη μετατροπή τους σε μια βασική δημόσια υπηρεσία, το κόστος της οποίας θα πρέπει να αναλαμβάνεται από όσους επωφελούνται της ροής αγαθών και προσώπων. «Το κόστος των δημόσιων συγκοινωνιών αποτελεί εξελιγμένο μηχανισμό κοινωνικού ελέγχου», υποστηρίζει ο Romar, με στόχο να δίνεται στην κυρίαρχη τάξη η δυνατότητα να περιορίζει τα λαϊκά στρώματα στις παρακουπόλεις και την περιφέρεια της πόλης.

Πώς μπορούμε να μην θεωρήσουμε τον αγώνα για την κατάλυση αυτού του μηχανισμού ελέγχου αντικαπιταλιστικό, όταν οι από κάτω αλλάζουν ενεργά τη θέση που τους ορίζει η κυρίαρχη τάξη; Το MPL υποστηρίζει ότι η εκστρατεία *Zero Fare* αποτελεί αγώνα όλων και αλλάζει τα πάντα, ότι αποτελεί μέσο για την ανατροπή του συστήματος μεταφορών και επομένως ολόκληρης της δομής της πόλης. Η κινητικότητα στην πόλη περιορίζεται από χωρικούς, κοινωνικούς και φυλετικούς διαχωρισμούς, ώστε για παράδειγμα άνθρωποι που ζουν στις δορυφορικές κωμοπόλεις γύρω από τη Μπραζίλια και εργάζονται στο κέντρο της πόλης να αισθάνονται φυλακισμένοι στα προάστιά τους. Καθώς πέφτει η νύχτα, «επιβάλλεται ένα είδος απαγόρευσης κυκλοφορίας σε όσους εξαρτώνται από τις δημόσιες συγκοινωνίες».

Τα τεράστια κατασκευαστικά έργα για το Παγκόσμιο Κύπελλο και τους Ολυμπιακούς δημιουργούν μια παρόμοια δυναμική αποκλεισμού σε άλλες πόλεις. Οι φτωχοί του Ρίο εκτοπίζονται στις βόρειες και δυτικές συνοικίες, ενώ το κέντρο της πόλης μετατρέπεται σε πόλο τουρισμού και επιχειρηματικότητας. Η κατασκευή της προβλήτας του Puerto Maravilla για κρουαζιερόπλοια, η οποία δίνει τη δυνατότητα στους τουρίστες να επισκέπτονται τη *Morro da Providencia* με τελεφερίκ, ώστε να αποφεύγουν τη φαβέλα, αποτελεί ένα μόνο παράδειγμα. Τα κατασκευαστικά έργα για τις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις αποτελούν ευκαιρία για τις αρχές να εφαρμόζουν σχέδια για νέα κέντρα πόλης και για την οριοθέτηση «ζωνών-θυσιαστηρίων», δηλαδή φτωχών κεντρικών γειτονιών που έχουν επιλεχθεί για μετακίνηση στην περιφέρεια, θυσιάζοντας τους κατοίκους τους στον βωμό των νέων σχεδίων.

Πώς μπορούμε να μην θεωρήσουμε τον αγώνα κατά της κερδοσκοπίας αντικαπιταλιστικό αγώνα; Ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσουμε τις εξεγέρσεις των από κάτω είναι να αναγνωρίσουμε ότι έχουν πλήρη συνείδηση της ταυτότητάς τους και της θέσης τους στο σύστημα και ότι γνωρίζουν τι μπορούν να κάνουν για να την αλλάξουν.

Πορεία στο Ρίο. “Η αστυνομία που καταστέλλει στους δρόμους είναι η ίδια που σκοτώνει στις φαβέλες!”
Photo: CrimethInc.

Αποτελεί μια συσπείρωση αστικών κινημάτων για το δικαίωμα στην πόλη. Τα αγροτικά κινήματα παραδοσιακά αποτελούν τη ραχοκοκαλιά των λαϊκών κινημάτων στη Βραζιλία από την αποικιακή εποχή, σήμερα ωστόσο τα κέντρα αντίστασης συγκεντρώνονται στις πόλεις. Ο αγώνας για αστική μεταρρύθμιση που διεξάγεται από τα κύρια κοινωνικά κινήματα (Free Fare, MST, Επιτροπές Παγκόσμιου Κυπέλλου κ.λπ.) έχει πολλές ομοιότητες με τον αγροτικό αγώνα για την ανακατανομή γης. Το σύστημα των *latifundista* (μεγάλων αγροκτημάτων) και γεωργικών εκμεταλλεύσεων είναι για την ύπαιθρο ό,τι είναι για την πόλη ο χωροταξικός διαχωρισμός και η κερδοσκοπία με τα ακίνητα.

Θα πρέπει να επισημανθούν δυο πτυχές: πρώτον, υπάρχουν νέα είδη κινημάτων, τα οποία σχηματίστηκαν όταν ήρθε στην εξουσία το Εργατικό Κόμμα (PT) και αντιμετωπίζουν τώρα μια νέα διαμόρφωση κρατικής εξουσίας. Η νέα μορφή κρατικής εξουσίας αποτελεί τη συμμαχία μεταξύ της ηγεσίας του PT και της μεγαλοαστικής τάξης της Βραζιλίας που δεν μοιράζονται μόνο

εξαίρετες σχέσεις, αλλά και το ίδιο όραμα για την εγχώρια και την παγκόσμια πολιτική. Δεύτερον, στον χρηματοοικονομικό τομέα έχει προστεθεί ένα αριθμός υψηλόβαθμων συνδικαλιστών μέσα από τη διαχείριση συνταξιοδοτικών ταμείων και τον έλεγχο της BNDES, της μεγαλύτερης αναπτυξιακής τράπεζας στον κόσμο.

Οι κυβερνήσεις έχουν αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τις διαμαρτυρίες και τα κοινωνικά κινήματα. Οι πρόσφατοι αγώνες στη Βραζιλία, από την αντίσταση στο υδροηλεκτρικό φράγμα του Belo Monte ως την εκστρατεία υπέρ των δωρεάν συγκοινωνιών και κατά των μεγάλων διοργανώσεων έρχονται αντιμέτωποι με ένα νέο είδος διακυβέρνησης. Με τη φαινομενική μείωση του επιπέδου της φτώχειας στη Βραζιλία σήμερα, παραμένει μια λιγότερο έκδηλη μορφή ανισότητας η οποία δεν μπορεί να επιμετρηθεί ποσοτικά. Ο χωροταξικός, ταξικός, φυλετικός και γενεαλογικός διαχωρισμός δεν εκλαμβάνεται ως μέρος της γενικής συστημικής καταδυνάστευσης. Ορισμένες φορές, απαιτούνται μαζικές εξεγέρσεις για να σπάσει η καθημερινότητα που υποκρύπτει καταπίεση.

Η νέα διαμόρφωση εξουσίας της Βραζιλίας χρησιμοποιεί δυσανάλογη βία κατά των κοινωνικών κινήματων. Στις 24 Ιουνίου, η Ειδική Μονάδα Αστυνομικών Επιχειρήσεων (BOPE) εισήλθε στο συγκρότημα Complexo da Maré –την πιο πυκνοκατοικημένη φαβέλα της πόλης– με όπλα ανά χείρας. Σκοτώθηκαν εννέα άνθρωποι, μεταξύ των οποίων ένας αστυνομικός. Παρόλα αυτά, οι διαδηλώσεις που κάλεσαν τα επίσημα συνδικάτα δυο εβδομάδες μετά, στη μακριά λίστα αιτημάτων τους δεν έκαναν λόγο για τη σφαγή του Maré ή την αστυνομική κτηνωδία. Όπως επισημαίνει η δημοσιογράφος Eliane Brum: «Η Βραζιλία δεν πρόκειται να αλλάξει όσο η μεσαία τάξη συμπονά περισσότερο τους τραυματίες του Σάο Πάολο από τους νεκρούς του da Maré», και τονίζει ότι ενώ η αστυνομία χρησιμοποιεί πλαστικές σφαίρες για να τραυματίζει στο κέντρο της πόλης, αντίθετα χρησιμοποιεί πραγματικά πυρά για να σκοτώνει στις φαβέλες.

Μια νέα πολιτική νοοτροπία

Όταν αναδύεται μια νέα πολιτική νοοτροπία, πρέπει να διαφοροποιείται από την προϋπάρχουσα ηγεμονική. Σε αυτήν την περίπτωση, φαίνεται σαφώς ότι οι τρόποι αγώνα και οργάνωσης που αναδύθηκαν κατά το τέλος της δικτατορίας με τη δημιουργία του συνδικάτου CUT και του Εργατικού Κόμματος δεν ανταποκρίνονται πλέον στις ανάγκες των σύγχρονων αγώνων κατά του συστήματος. Υπενθυμίζουμε ότι οι εξεγέρσεις του 2003 και του 2004 και η δημιουργία του MPL το 2005, απέρριψαν απερίφραστα την παραδοσιακή γραφειοκρατική νοοτροπία και αντίθετα εστίασαν στην οριζοντιότητα, δηλαδή τη συλλογική ηγεσία, τη συναίνεση, ώστε να αποφεύγονται πλειοψηφικές αποφάσεις, και την αυτονομία από κράτος και κόμματα.

Μέχρι τώρα, οι κοινωνικές οργανώσεις που διαμορφώθηκαν από αυτήν την πολιτική κουλτούρα έχουν κρατήσει τις αποστάσεις τους από τον *mainstream* κλάδο του εργατικού κινήματος, αλλά συνεργάζονται με τις πιο μαχητικές φράξιες των συνδικάτων, καθώς και με άλλες κοινωνικές οργανώσεις με διαφορετικά οργανωτικά μοντέλα και πρακτικές. Πολλές από τις νέες αστικές ομάδες έχουν εμπνευστεί από την κύρια οργάνωση αντίστασης της Βραζιλίας, το Κίνημα Ακτημόνων Εργατών (MST, το λεγόμενο *Sem Terra*), σεβόμενες την πλούσια εμπειρία του και προσαρμόζοντας ορισμένους από τους τρόπους αγώνα του MST στο αστικό περιβάλλον. Η κύρια διαφορά μεταξύ αυτών των δυο πολιτικών νοοτροπιών εντοπίζεται στη μορφή οργάνωσής τους: η πυραμιδική μορφή οργάνωσης του MST έρχεται σε αντίθεση με την οριζόντια δομή του αστικού κινήματος.

Ωστόσο, το MST και τα νέα αστικά κινήματα ενδέχεται να συγκεραστούν στα ερχόμενα χρόνια, εάν μπορέσουν να συνεργαστούν σε συγκεκριμένους αγώνες, όπως έχει συμβεί ήδη σε ορισμένες εκστρατείες. Αυτό θα αποτελούσε αποφασιστικό βήμα εμπρός για τον πολιτικό και κοινωνικό αγώνα στη Βραζιλία και αποτελεί θετικό ερέθισμα για την ανάπτυξη άλλων κοινωνικών κινήματων σε ολόκληρη την ήπειρο. Η σύγκλιση των δυο κύριων κινήματων χειραφέτησης της Βραζιλίας –το αγροτικό και το αστικό– θα επιφέρει πολύ πιθανώς ένα ποιοτικό άλμα στους

αγώνες κατά του συστήματος στη Λατινική Αμερική.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Σύμφωνα με υπολογισμό των εργασιακών λεπτών που απαιτούνται για την αγορά ενός εισιτηρίου λεωφορείου με βάση τον μέσο μισθό σε δώδεκα πόλεις του κόσμου, το Σάο Πάολο και το Ρίο ντε Τζανέιρο έχουν τις ακριβότερες συγκοινωνίες: 13,9 και 12 λεπτά εργασίας αντίστοιχα, έναντι 5,5 στη Μαδρίτη, 6,3 στη Νέα Υόρκη, 6,2 στο Παρίσι και 1,4 στο Μπουένος Άιρες.

Το παρόν αποτελεί άρθρο του Raul Zibechi για τις εξεγέρσεις στη Βραζιλία, που είχε αρχικά δημοσιευτεί από το Observatorio Social de América Latina (Κοινωνικό Παρατηρητήριο για τη Λατινική Αμερική), και μεταφράστηκε στα Αγγλικά από το Upside Down World.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 14